

INVESTICIONO-RAZVOJNI FOND
CRNE GORE A.D

Godišnji plan rada za poslovnu 2018. godinu

Podgorica, Decembar 2017. godine

SADRŽAJ

I. CILJEVI ZA 2018. GODINU	7
II. ZADACI	12
2.1. Razvoj preduzetništva kroz podršku posebnim ciljnim grupama	12
2.2. Podrška postojećim mikro, malim, srednjim i velikim preduzećima	15
2.3 Podršku preduzećima, kroz održavanja i/ili poboljšanja likvidnosti	17
2.4 Podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima	18
2.5 Podrška realizaciji grinfild (green field) investicijama	19
2.6. Podrška infrastrukturnim projektima, projektima od ekološkog, lokalnog i državnog značaja i projektima iz oblasti energetike i energetske efikasnosti	19
III. INSTRUMENTI FINANSIJSKE PODRŠKE	21
IV. UPRAVLJANJE RIZICIMA	26
V. MEĐUNARODNA I DOMAĆA SARADNJA	28
1. Evropska investiciona banka (EIB)	28
2. Svjetska banka (SB)	29
3. Razvojna banka Savjeta Evrope (CEB)	29
4. WB EDIF (Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility)	30
5. UNDP (United Nations Development Programme)	31
6. Kineska banka za razvoj	31
7. Abu Dabi fond za razvoj	32
8. Regionalne finasijske organizacije	32
9. Banke na crnogorskom tržištu	33
10. Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore	33
11. Ministarstvo održivog razvoja i turizma	34
12. Ministarstvo ekonomije	35
13. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	36
14. Ministarstvo finansija	36
15. Poreska uprava	37
16. Opštine	37
VI. ORGANIZACIJA I LJUDSKI RESURSI	39
VII. RAZVOJ INFORMACIONOG SISTEMA	41
VIII. MARKETING STRATEGIJA	42
IX. KORPORATIVNO DRUŠTVENA ODGOVORNOST	44
X. UPRAVLJANJE IMOVINOM	45
1. Portfelj hartija od vrijednosti	45
2. Nepokretnosti u vlasništvu IRF-a	47
3. Prinudna naplata spornih potraživanja	48
XII. SKIJALIŠTE SAVIN KUK	49
ZAKLJUČAK	51

UVOD

Rast investicione aktivnosti je neophodan za dalji rast i razvoj crnogorske ekonomije koji se ogleda u povećanju zaposlenosti, ravnomjernom regionalnom razvoju i unaprijeđenju životnog standarda crnogorskih građana.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore kroz svoje djelovanje direktno daje podsticaj rastu investicione aktivnosti i kreiranju konkurentnih uslova na tržištu koji motivišu pojedince, preduzetnike kao i upravljačke strukture preduzeća da osmišljavaju nove ideje za osnaživanje svog poslovanja. Osim toga, kreiranjem diversifikovanog portfolia kreditnih linija kao i adekvatnog edukativnog programa daje se direktna podrška kreiranju i realizaciji novih preduzetničkih ideja. Crna Gora nema dovoljno razvijenu preduzetničku kulturu, pa samim tim kontinuirano treba ulagati u ove programe u cilju dostizanja potrebnog nivoa znanja kao osnovnog uslova za pokretanje biznisa. Sve ove aktivnosti usmjerene su ka otvaranju radnih mjesta što je primarni cilj i za 2018.godinu.

Tokom proteklog perioda prepoznate su određene djelatnosti kao genetori ekonomskog rasta. Turizam je prepoznat kao djelatnost koja integriše kompletan lanac komplementarnih usluga tako da pružanje adekvatne podrške za osmišljavanje i realizaciju povezanih djelatnosti predstavlja bitan element daljeg razvoja. Uključivanje poljoprivrednih proizvođača, kao i malih, srednjih i velikih preduzeća koja se bave proizvodnjom hrane, velikih sistema koji organizuju otkup proizvoda i njegov dalji plasman, kroz postojeće i nove hotelske kapacitete je jedan vid kreiranja održivog lanca poslovanja i generatora novih radnih mjesta i ravnomjernog regionalnog razvoja.

Turizam je strateški važan za Crnu Goru, ne samo što omogućava direktan prihod i doprinosi BDP-u, već i zbog značajnog multiplikativnog (direktnog i indirektnog) efekta koji ima na druge sektore. Posebno, treba naglasiti veze sa prerađivačkom industrijom (kao što je potrošnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda), transportom i slično. Turizam i ugostiteljstvo, zbog svog značaja za generisanje zaposlenosti, povećanje standarda stanovništva i uravnoteženje regionalnog razvoja, je sektor koji je prepoznat kao prioritetna privredna grana. Ovaj sektor zauzima ključnu poziciju u ukupnoj privredi, i jedan je od glavnih stubova ekonomskog razvoja države Crne Gore.

Komplementarnost poljoprivrede sa turizmom ima sve veći značaj budući da širok izbor domaćih proizvoda obogaćuje turističku ponudu i čini je jedinstvenom. Pored navedenog, poljoprivreda je osnov za razvoj prehrambene industrije i razvoj brojnih drugih sektora u crnogorskoj ekonomiji. Poljoprivreda i sa njom povezane djelatnosti, obezbjeđuju posao i stalan izvor prihoda, znatnom dijelu stanovništva, čime se ublažava pritisak na radna mjesta u drugim oblastima, a istovremeno doprinosi ravnomjernom regionalnom razvoju.

Takodje veoma važan segment se odnosi na socijalno preduzetništvo jer IRF kao institucija ima za cilj kreiranje mehanizama za uključivanje što većeg broja preduzetnika u proces kreiranja vrijednosti. Naravno da bi to sve moglo da proizvede adekvatan rezultat neophodna je saradnja na svim nivoima u društvu u cilju kreiranja adekvatnog poslovnog ambijenta i eliminisanja biznis barijera.

S tim u vezi IRF će, polazeći od osnovnog cilja, podsticaja otvaranja novih radnih mjesta, kao dodatni instrument uključiti Garantni fond i mikrokreditiranje. Kroz primjenu garantne šeme i mikrokreditiranja, omogućiće se pristup finansijskim sredstvima većem broju potencijalnih preduzetnika. Ovi instrumenti namijenjeni su mladima, ženama, nezaposlenim visokoškolicima, individualnim poljoprivrednim proizvođačima, tehnološkim viškovima kao i svim onim preduzeticima koji imaju održivu i profitabilnu ideju ali koji ne mogu da obezbijede dovoljan kolateral za potrebna sredstva ili su im potrebni mikrokrediti da bi realizovali svoju ideju.

U saradnji sa nadležnim Ministarstvima, Vlada Crne Gore će opredijeliti budžetom određena sredstva za formiranje garantnog fonda koji će funkcionisati u sklopu IRF-a, kao odvojeno tijelo. Zadatak formiranog garantnog fonda bi bio izdavanje garancija za one preduzetnike čiji su projekti održivi i od značaja za državu Crnu Goru. Za potrebe realizacije garantne šeme formiraće se poseban Garantni odbor, koji će sačinjavati predstavnici Ministarstva finansija, Ministarstva ekonomije, Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstva uređenja prostora i turizma, Zavoda za zapošljavanje i Investiciono-razvojnog fonda.

Kreditno-garantni fondovi su kvalitetno sredstvo podrške razvoju MMSP i privrede na lokalnom nivou. Omogućuju jačanje privatnog preduzetništva i doprinose ukupnom privrednom razvoju lokalne zajednice ili šireg područja koje obuhvataju. Garantni fond omogućava efikasnije korišćenje javnog novca. Osim toga Garantni fond se ne miješa u uobičajeni rad kreditnog tržišta. Odluka o kreditiranju MSP je prepuštena finansijskim institucijama, na osnovu njihovog shvatanja kvaliteta preduzetnika i biznis plana. GF pomaže u otklanjanju prepreka, koje postavlja nedostatak kolaterala, ali se ne miješa u donošenje krajnje odluke. U ovom smislu, GF-ovi su u potpunosti kompatibilni sa principima zakonodavstva EU, koji će morati da se primjenjuju i u Crnoj Gori. Takođe, Garantni fond je fleksibilan instrument koji može biti namijenjen da ostvari specifične ciljeve Vlade.

Osim gore navedenog, da bi na pravi način doprinijeli poboljšanju konkurentnosti ekonomije Crne Gore, neophodno je da se prioriteti i ciljevi oslanjaju na razvoj onih sektora koji trenutno doprinose ekonomskom rastu, kao i sektorima koji imaju najviše potencijala za razvoj u budućnosti. Osim turizma i poljoprivrede, ključni sektori/oblasti u kojima Crna Gora posjeduje komparativne prednosti sa jakim potencijalom za povećanje izvoza su: prehrambena industrija, metalna industrija, drvna industrija, energetika.

Imajući u vidu značaj industrije za povećanje bruto dodate vrijednosti, zaposlenosti, izvoza, ujednačavanja regionalnog razvoja i strukturnog usklađivanja privrede, namjera je da se u narednom periodu nastavi podržavati razvoj ovog sektora privrede kroz usvajanje različitih podsticajnih mjera. Nužne organizacione i tehnološke promjene na području u i izvan proizvodnje, u cilju postizanja veće fleksibilnosti, produktivnosti i rentabilnosti crnogorskih preduzeća definišu potrebu usvajanja novih tehnologija kroz investicije u tehničko-tehnološku opremljenost. Unaprijeđenje proizvodnog procesa kroz primjenu novih tehnologija rezultira povećanjem obima proizvodnje, smanjenjem proizvodnih troškova i povećanjem kvaliteta proizvoda. Ujedno, investiranjem u savremenu tehnologiju uz nadogradnju vještina postiže se optimalno iskorišćavanje resursa, podizanje konkurentnosti samih preduzeća i njihova integracija u globalne lance vrijednosti.

Ključni ciljevi koje IRF ostvaruje kroz programe podsticanja sektora MSP su: otvaranje novih radnih mjesta, jačanje konkurentske sposobnosti preduzetnika, malih i srednjih preduzeća, podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima kao i ravnomjeran regionalni razvoj.

Investiciono-razvojni Fond je pravno lice koje posluje samostalno i svoju djelatnost obavlja pod uslovima i na način utvrđen Zakonom o Investiciono-razvojnog fondu Crne Gore, Statutom i opštim aktima IRF CG AD, odlukama Centralne banke Crne Gore koje se odnose na poslovanje banaka.

Do 01.12.2017. godine, IRF CG AD je finansirao crnogorsku ekonomiju sa preko 576 mil EUR.

Godišnjim planom za 2017. godinu kreditni potencijal je planiran je na nivou od 120 mil EUR (60 mil EUR dugoročni krediti, 60 mil EUR kratkoročni krediti). Do 01.12.2017. godine plasirano je 158 mil EUR (97 mil EUR dugoročni krediti, 61 mil EUR kratkoročni krediti).

U 2010. godini IRF je odobrio 12,2 mil EUR, u 2011. godini 17,5 mil EUR, 2012. godini 26,3 mil EUR, 2013. godini 65,8 mil EUR, 2014. Godini 71,2 mil EUR, 2015. godini 117,1 mil EUR, 2016.godini 128,5 mil EUR i u 2017.godini (do 01.12) 158 mil EUR .

Sumirajući gore navedeno ciljevi Investiciono-razvojnog fonda CG će biti usmjereni na:

- *Otvaranje novih radnih mjesta i povećanje zaposlenosti;*
- *Razvoj preduzetništva sa naglaskom na socijalno preduzetništvo kroz podršku posebnim ciljnim grupama (mladi, žene, tehnološki viškovi, zanatlije, osobe sa invaliditetom i sl.);*
- *Podršku regionalnom razvoju;*
- *Otvaranje novih preduzeća kao i rast i razvoj postojećih preduzeća;*
- *Podrška prioritetnim sektorima razvoja (poljoprivreda, turizam, drvoprerađivaštvo i sl.);*
- *Podrška konkurentnosti crnogorskih proizvoda na drugim tržištima;*
- *Podrška korišćenju domaćih proizvoda i resursa;*
- *Održavanje i poboljšavanje likvidnosti;*
- *Podrška projektima iz oblasti ICT-a ;*
- *Nefinansijska podrška u vidu edukacije i mentorstva*
- *Saradnja sa relevantnim partnerima u cilju kreiranja optimalnog poslovnog ambijenta*
- *Obezbjedivanje povoljnih izvora finansiranja na međunarodnom tržištu*

IRF CG AD svoju poslovnu politiku posvećuje svakom preduzetniku/preduzeću posebno. Suština poslovne politike jeste realizacija biznis ideje, jer samo u toj varijanti preduzetnik je u stanju da redovno izmiruje svoje obaveze (plaća fakture prema dobavljačima, redovno plaća poreze i uredno izmiruje svoje kreditne obaveze). Isto tako poslovni princip IRF-a je da posjećuje klijenta, umjesto da klijent dolazi u IRF. Ovakav pristup zahtijeva mnogo veći nivo angažovanja i razumijevanja od svih klijenata i šire društvene zajednice. To je jedini pravi put koji vodi ka uspjehu i koji ukupan biznis rizik svodi na najmanju moguću mjeru.

Plan je da privredni razvoj bude zasnovan na znanju, efikasnoj valorizaciji značajnih prirodnih resursa, većoj produktivnosti, poštovanju principa očuvanja životne sredine, uspostavljanju tijesne saradnje između sektora i pružanju jednakih mogućnosti za sve građane.

Shodno tome, Investiciono-razvojni fond CG će u saradnji sa Vladom Crne Gore razmotriti mogućnosti da u 2018. godini utiču na podsticanje otvaranja novih radnih mjesta. U ovom smislu će se sagledati mogućnosti Vlade Crne Gore da u Budžetu obezbijedi potrebna sredstva za programe namjenjene edukaciji, garantim šemama i subvencionisanju kamata, čime bi se dodatno uticalo na poboljšanje kreditnih uslova.

Kako bi se intenzivirale aktivnosti posvećene podsticaju preduzetništva, kao načina otvaranja novih radnih mjesta, IRF će u 2018. godini raditi na novim projektima koji će imati za cilj obezbjeđivanje što povoljnijih kreditnih sredstava i širenje grupe proizvoda.

U tom smislu, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD je za narednu 2018. godinu planirao značajna finansijska sredstva za pružanje podrške crnogorskim preduzetnicima. Plan je da se plasira najmanje 140 mil EUR.

Kreditne linije će se odnositi na:

1. **Razvoj preduzetništva**, kroz podršku posebnim ciljnim grupama (mladi, početnici, žene, visokoškolski, tehnološki viškovi, individualni poljoprivredni proizvođači, zanatlije, inovativno preduzetništvo, ICT biznis, klasterka proizvodnja, osobe sa invaliditetom i slično);
 - Podrška podsticaju preduzetništva kroz dodatne instrumente - Garantni fond i mikrokreditiranje,
2. **Podršku postojećim mikro, malim, srednjim i velikim preduzećima**, kroz podsticaj njihovog daljeg rasta i razvoja, sa posebnom pažnjom na prioritetne sektore crnogorske ekonomije (turizam i ugostiteljstvo, poljoprivreda i proizvodnja hrane, proizvodnja, usluge, ICT i slično);
3. **Podršku preduzećima, kroz održavanja i/ili poboljšanja likvidnosti** (kratkoročna kreditna sredstva, refinansiranje postojećih kreditnih sredstava, faktoring finansiranje, trajna obrtna sredstva i slično);
4. **Podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima** (kreditna sredstva namijenjena pripremi proizvodnje i uslugama za izvoz) uključujući i osiguranje izvoza
5. **Podrška realizaciji green field investicija**
6. **Podršku infrastrukturnim projektima, projektima od ekološkog, lokalnog i državnog značaja i projektima iz oblasti energetike i energetske efikasnosti**

Ovim se kontinuirano promovišu instrumenti podrške koji će uticati na bolje povezivanje preduzeća i sektora, podršku klasterima, podršku projektima koji se odnose na proizvodnju i preradu sa većim stepenom finalizacije proizvoda, podršku preduzećima koja favorizuju domaće

proizvode i sirovine a posebna pažnja će se posvetiti uspješnim preduzećima tj. onim preduzećima koja redovno izmiruju svoje obaveze prema Državi.

Za ostvarenje ovih zadataka potrebno je unaprijediti saradnju sa ministarstvima, državnim organima i opštinama. Takođe je potrebno unaprijeđenje saradnje sa poslovnim udruženjima kako bi preduzetnici i preduzeća efikasnije učestovali u kreiranju adekvatnog poslovnog ambijenta.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će u skladu sa dosadašnjom praksom imati proaktivan pristup i u 2018. godini u cilju kreiranja novih radnih mjesta , ravnomjernog regionalnog razvoja i unaprijeđenja životnog standarda građana.

I. CILJEVI ZA 2018. GODINU

Primarni cilj IRFa je otvaranje novih radnih mjesta kroz kontinuiranu podršku i podsticanje ubrzanog privrednog razvoja Crne Gore, dinamiziranja rasta mikro, malih, srednjih i velikih privrednih subjekata, otvaranju novih preduzeća, ravnomjernog regionalnog razvoja, konkurentnosti i likvidnosti privrednih subjekata, proizvodnje i usluga orijentisanih prema izvozu, proizvodnje kojom se smanjuje uvozna zavisnost, finansiranja infrastrukturnih projekata, kao i podsticanja finansiranja drugih projekata od lokalnog, regionalnog i državnog značaja.

Razvijaće se instrumenti i mehanizmi finansijske podrške koji će obezbijediti podršku razvoju socijalnog preduzetništva, ravnomjerni regionalni razvoj, unaprijeđenje poslovanja mikro, malih i srednjih preduzeća, formiranje klastera, optimizaciju korišćenja kapaciteta velikih sistema u cilju adekvantog uvezivanja repro lanca kao i unaprijeđenje konkurentnosti crnogorskih kompanija na drugim tržištima.

Razvoj socijalnog preduzetništva će se realizovati kroz podršku posebnim ciljnim grupama: (mladi, početnici, žene, visokoškolci, tehnološki viškovi, individualni poljoprivredni proizvođači, zanatlije, osobe sa invaliditetom i slično) kroz namjenske kreditne linije kao i uvođenjem novih instrumenata, kao što su garantne šeme i mikrokreditiranje.

Garantni fond i mikrokreditiranje, će omogućiti veću dostupnost finansijskim sredstvima mladima, ženama, nezaposlenim visokoškolcima, individualnim poljoprivrednim proizvođačima, tehnološkim viškovima kao i svim onim preduzetnicima koji imaju održivu i profitabilnu ideju ali koji ne mogu da obezbijede dovoljan kolateral za potrebna sredstva ili su im potrebni mikrokrediti da bi realizovali svoju ideju. Početna sredstva u iznosu od 1,0 mil € za garante šeme obezbijediće Vlada Crne Gore. Na osnovu iskustva tokom realizacije pilot projekta definišaće se konačni modeli garantnih šema i mikrokreditiranja.

Za potrebe realizacije garantne šeme formiraće se poseban Garantni odbor, koji će sačinjavati predstavnici Ministarstva finansija, Ministarstva ekonomije, Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstva uređenja prostora i turizma, Zavoda za zapošljavanje, i Investiciono-razvojnog fonda. Garantni odbor će evaluirati zahtjeve za koje projekte će se izdati garancija i prosljeđivati IRF-u na dalju proceduru.

Polazeći od činjenice da je Vlada opredijeljena da integracijom sredstava koja se daju iz Budžeta efikasnije i efektivnije podrži preduzetništvo, uvođenje novih modela predstavljaju prioritet za IRF. Postojeće mikrokreditne institucije plasiraju sredstva i po kamatnim stopama preko 20% na godišnjem nivou, tako da će se uvođenjem ovih instrumenata značajno uticati i na poboljšanje kreditnih uslova kojima će se uticati na otvaranje novih radnih mjesta. Ovi instrumenti su šansa za preduzetnike sa niskim primanjima, podrška malim klijentima koji nemaju adekvatan kolateral, te nijesu u mogućnosti da dobiju kredite od banaka kao i za otvaranje novih mikro i malih preduzeća i stvaranju novih preduzetnika.

Ove mjere su takodje u službi ravnomjieranog regionalnog razvoja imajući u vidu da je praksa pokazali da postoji interesovanje poljoprivrednih proizvođača i preduzetnika iz sjeverne regije, kao i iz opština sa prosjekom razvoja ispod državnog, za ulaganjem u prioritetne djelatnosti , ali je nedostatak kolaterala izazov sa kojim se susrijeću.

Inteziviranje ulaganja u poljoprivredu i proizvodnju hrane je prioritet koji IRF u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja uspješno realizuje. Uz podršku evropskih fondova i sredstava iz nacionalnog budžeta, kroz projekat IPARD Like, u ovoj godini ugovoreno je 237 projekata ukupne vrijednosti investicija 16 mil EUR uz bespovratnu podršku od 7 mil EUR. Usvojen je inovirani koncept dalje realizacije ADMAS projekta (Abu Dabi fond za razvoj) u cilju znatno šireg obuhvata korisnika za preostalih oko 24 mil. dolara. Osnovni cilj ADMAS projekta je da se preduzećima i gazdinstvima u sektoru poljoprivrede i srodnim sektorima u Crnoj Gori uspostavi sistem povoljnijeg pristupa kreditnih sredstava, koji bi na taj način unaprijedio njihovo učešće na tržištu, kao i podigao njihove poslovne standard. U saradnji sa Ministarstvom finansija, komunikacija sa Abu Dabi Fondom za Razvoj je otpočela u vidu obavještenja o realizovanim aktivnostima i promjenama u implementaciji. Predstavnici Abu Dabi Fonda za Razvoj upoznati su sa dislociranjem Jedinice za implementaciju ADMAS projekta iz Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja u Investiciono Razvojnomo Fondu Crne Fore, kao i o planovima za povećanje obima djelovanja ADMAS projekta.

Takođe su ispunjeni su svi preduslovi, uspješno završen proces akreditacije i potpisan Finansijski sporazum o realizaciji IPARD-a, kroz koji će našim poljoprivrednim proizvođačima i prerađivačima biti na raspolaganju 39 mil EUR bespovratne podrške od strane Evropske unije. U završnoj fazi su pregovori za novi projekat Svjetske banke – MIDAS 2 u iznosu od 30 mil EUR za podršku: poljoprivredi, ruralnom razvoju, ribarstvu i bezbjednosti hrane. IRF će kao i do sada u ovom dijelu pružati finansijsku i nefinansijsku podršku poljoprivrednim proizvođačima i preduzetnicima.

U sljedećoj godini, očekuje se veća tražnja za poljoprivrednim proizvodima, jer finansirani projekti iz sektora turizma, u narednom periodu, moraju snabdijevati hotelske kapacitete sa potrebnom hranom. IRF će i dalje imati za cilj podršku projekata u oblasti turizma i ugostiteljstva kako za izgradnju novih, tako i unaprijeđenje postojećih apartmanskih i hotelskih kapaciteta.

Takodje cilj investicione aktivnosti IRFa je podrška velikim sistemima u cilju kreiranja održivog i manje uvezno orjentisanog lanca snabdijevanja. Potencijal se vidi u povezivanju proizvođača i velikih sistema kroz otkup proizvoda kao i dalje plasiranje na domaćem i ino tržištu.

Obezbjedivanjem finansijskih sredstava preduzetnicima , kao i malim i srednjim preduzećima pruža se direktna i indirektna podrška prioritetnim projektima kao što su: izgradnja autoputa, projekti iz oblasti energetike i turizma, a sve u cilju kreiranja novih radnih mjesta, ravnomjernog regionalnog razvoja i povećanja životnog standarda građana.

Kao podrška crnogorskim preduzećima nastaviće se sa realizacijom programa podrške konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima koji će biti dopunjen i novim instrumentom u vidu osiguranja izvoza. Tokom 2018 planirano je uspostavljanje organizacije i struktuiranje modela osiguranja izvoza.

Osim turizma i poljoprivrede, ključni sektori/oblasti u kojima Crna Gora posjeduje komparativne prednosti sa jakim potencijalom za povećanje izvoza su: energetika, prehrambena industrija, metalna industrija i drvna industrija.

Pored ovih, važno je istaći i značaj ICT i poslovnih usluga (online poslovanje i elektronski biznis), kao sektora koji mogu pružiti neophodnu podršku strateškim sektorima/oblastima. S tim u vezi IRF je kreirao poseban program kao podršku ulaganja u ICT tako da će se nastaviti sa promocijom te oblasti u cilju osavremenjavanja poslovanja crnogorskih privrednika i povećanja konkurentnosti.

Takodje kultura i umjetnost su prepoznate kao oblasti koje zahtijevaju dodatni podsticaj u vidu dostupnosti finansijskih sredstava tako da je kreiran poseban program za razvoj preduzetništva u ovoj oblasti.

Strateške odrednice ekonomskog razvoja crnogorske privrede su osnov za kreiranje programa podrške, pa u okviru svoje investicione aktivnosti IRF kontinuirano ima i programe kreditiranja infrastrukturnih projekata, projekata vodoprivrede kao i projekata za zaštitu životne sredine, energetske efikasnosti i obnovljive izvore energije.

I u 2018. godini posebna pažnja će se posvetiti uspješnim preduzećima, prije svega misli se na ona preduzeća koja redovno plaćaju poreze i doprinose. Kao kriterijum za ocjenu preduzeća koja redovno plaćaju poreze koristiće se Izveštaj Ministarstva finansija - Poreske Uprave tzv. "Bijela lista". To bi trebalo da bude dodatni stimulans tim preduzećima da otvaraju nova radna mjesta.

Kompletna investiciona aktivnost IRFa značajno doprinosi sveukupnom rastu i razvoju crnogorske ekonomije što sve treba da doprinese otvaranju novih radnih mjesta.

Polazeći od toga da u Crnoj Gori ne postoji dovoljan nivo preduzetničkog znanja potrebno je da se obezbijede dodatne forme preduzetničkog obrazovanja kako bi se podstakli građani da se bave preduzetništvom.

U 2017. godini IRF CG i Zavod za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG) su potpisali Sporazum o saradnji i uspostavili međupartnerski odnos. Rezultat potpisanog Sporazuma je realizovanje kampanje pod sloganom „Šansa za posao“, koja između ostalog ima za cilj promociju finansijskih instrumenata podrške namijenjene posebnim ciljnim grupama: žene u biznisu, visokoškolci koji su na evidenciji ZZZCG, tehnološki viškovi, mladi u biznisu i individualni poljoprivredni proizvođači.

Ministarstvo ekonomije je u septembru 2017, u saradnji sa Investiciono-razvojnim fondom (IRF), raspisalo javni poziv za učešće u programu "Podrška razvoju preduzetništva" radi pružanja finansijske i nefinansijske podrške svim zainteresovanim koji planiraju da počnu sopstveni biznis ili unaprijede postojeće poslovanje. Program je namijenjen preduzetnicima, mikro, malim i srednjim preduzećima, koja su 100% u privatnom vlasništvu i koja posluju kraće od godinu od podnošenja zahtjeva za učešće u programu. Program je namijenjen i budućim preduzetnicima koji žele da razviju preduzetničke ideje i ženama koje žele da obezbijede egzistenciju i

samostalnost osnivanjem sopstvenog biznisa. Program je namijenjen i osobama sa invaliditetom, kao i onima koje se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje.

U septembru 2017.g. u organizaciji Ministarstva ekonomije i IRF-a, Crna Gora je učestvovala na Medjunarodnom sajmu obrta i preduzetništva u Celju. To je bila šansa za 30 crnogorskih preduzetnika da steknu nova iskustva i upoznaju se sa standardima Evropske unije. Tom prilikom je potpisan Sporazum o saradnji između IRF CG i SID banke (Slovenačka banka za izvoz i razvoj).

U cilju optimalne realizacije investicione aktivnosti, Investiciono-razvojni fond Crne Gore će nastaviti saradnju sa poslovnim bankama. IRF će predložiti unaprijeđenje saradnje sa bankama, na način što će ih motivisati da se okrenu ka razvojnim projektima i onim koji bi realizacijom investicije zaposlili veći broj radnika. Kofinansiranjem razvojnih projekata, uz preuzimanje rizika do 50%, Banke bi imale više interesa i razumijevanja da se okrenu ka preduzećima koja su značajna za crnogorsku privredu.

Kao i do sada, da bi obezbijedio sredstva za 2018. godinu, IRF mora koristiti međunarodne fondove i zaduživati se u inostranstvu na tržištu novca i kapitala. Shodno tome, kako bi odgovorio izazovu, kao institucija koja je usmjerena na nove investicije i razvoj privrednog sektora, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD u narednoj godini ima za cilj da intezivira postojeće, ali i da se fokusira na uspostavljanje novih međunarodnih odnosa. Na ovaj način IRF CG AD obezbjeđuje povoljna kreditna sredstva, zahvaljujući čemu je i u prilici da crnogorskoj privredi obezbijedi što povoljnije kredite.

Sumirajući gore navedeno ciljevi Investiciono-razvojnog fonda CG će biti usmjereni na:

- Otvaranje novih radnih mjesta i povećanje zaposlenosti;
- Razvoj preduzetništva sa naglaskom na socijalno preduzetništvo kroz podršku posebnim ciljnim grupama (mladi, žene, tehnološki viškovi, zanatlije, osobe sa invaliditetom i sl.);
- Podršku regionalnom razvoju;
- Otvaranje novih preduzeća kao i rast i razvoj postojećih preduzeća;
- Podršku prioritetnim sektorima razvoja (poljoprivreda, turizam, drvoprerađivačarstvo i sl.);
- Podršku konkurentnosti crnogorskih proizvoda na drugim tržištima;
- Podršku korišćenju domaćih proizvoda i resursa;
- Održavanje i poboljšavanje likvidnosti;
- Podršku inovativnim projektima;
- Podrška projektima iz oblasti ICT-a ;
- Nefinansijsku podršku u vidu edukacije i mentorstva
- Saradnju sa relevantnim partnerima u cilju kreiranja optimalnog poslovnog ambijenta
- Obezbeđivanje povoljnih izvora finansiranja na međunarodnom tržištu

Sa jasnom namjerom da se podstakne konkurentnost među preduzetnicima, cilj je da se u 2018. godini kreiraju takvi instrumenti koji će stvoriti uslove za ravnomjerniji regionalni razvoj (ulaganje u manje razvijene opštine) i dugoročan rast i razvoj privrede u cjelini kao i kontinuiran razvoj malog i srednjeg preduzetništva, odnosno podizanje njihove konkurentnosti.

Uzimajući u obzir pomenute činjenice i rukovodeći se principima opreznog bankarskog poslovanja, koji podrazumijeva da Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD sve rizike u obavljanju poslovne djelatnosti svodi na najmanju moguću mjeru, finansijski plan za 2018. godinu predviđa da se **plasiraju sredstva u iznosu od najmanje 140 mil EUR (za dugoročne i kratkoročne kredite).**

II. ZADACI

Realizacija ciljeva IRF za 2018. godinu zahtijeva strukturiran pristup targetiranju strategijskih prioriteta i različitih ciljnih grupa. Otvaranje novih i očuvanje postojećih radnih mjesta, forsiranje ravnomyernog regionalnog razvoja kao i kontinuirana podrška razvoju prioritetnih djelatnosti crnogorske ekonomije će se obezbijediti kroz bogat portfolio namjenskih aktivnosti i jasno definisanih zadataka.

Sveobuhvatan pristup analizi pririteta crnogorske privrede usmjera investicionu aktivnost IRF ka sledećim prioritetima :

- **Razvoj preduzetništva**, kroz podršku posebnim ciljnim grupama (mladi, početnici, žene, visokoškcolci, tehnološki viškovi, individualni poljoprivredni proizvođači, zanatlije, inovativno preduzetništvo, ICT biznis, klasterka proizvodnja, osobe sa invaliditetom i slično);
 - Podrška podsticaju preduzetništva kroz dodatne instrumente - Garantni fond i mikrokreditiranje,
- **Podršku postojećim mikro, malim, srednjim i velikim preduzećima**, kroz podsticaj njihovog daljeg rasta i razvoja, sa posebnom pažnjom na prioritetne sektore crnogorske ekonomije (turizam i ugostiteljstvo, poljoprivreda i proizvodnja hrane, proizvodnja, usluge, ICT i slično);
- **Podršku preduzećima, kroz održavanja i/ili poboljšanja likvidnosti** (kratkoročna kreditna sredstva, refinansiranje postojećih kreditnih sredstava, faktoring finansiranje, trajna obrtna sredstva i slično);
- **Podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima** (kreditna sredstva namijenjena pripremi proizvodnje i uslugama za izvoz) uključujući i osiguranje izvoza
- **Podrška realizaciji green field investicija**
- **Podršku infrastrukturnim projektima, projektima od ekološkog, lokalnog i državnog značaja i projektima iz oblasti energetike i energetske efikasnosti**

2.1. Razvoj preduzetništva kroz podršku posebnim ciljnim grupama

Proširivanje preduzetničke baze i motivisanje posebnih ciljnih grupa za osmišljavanje i realizaciju preduzetničkih ciljeva je veoma važan segment osnaživanja crnogorske ekonomije. Ciljne grupe kojima je u tom smislu potrebna posebna podrška su: mladi, žene, visokoškcolci, individualni poljoprivredni proizvođači, dakle, u najvećoj mjeri početnici u biznisu. Te ciljne grupe zaslužuju posebnu pažnju sa posebnim instrumentima ne samo finansijske podrške. Ta podrška mora biti usmjerena, prije svega, ka podizanju nivoa znanja.

Neophodno je u saradnji sa Vladom kontinuirano realizovati posebne programe edukacije sa ciljem da što više građana odluči da se bavi biznisom i da na taj način riješe egzistencijalna

pitanja za sebe i za članove svog domaćinstva, kao i za one koji će biti zaposleni u njihovim preduzećima.

Posebna pažnja će se posvetiti i visokoobrazovanim mladim ljudima kako bi se smanjio trend rasta nezaposlenosti te ciljne grupe. Zato će biti omogućeno da za kredite konkurišu i mladi koji su fakultetski obrazovani, a koji se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore.

Osim toga kontinuirana podrška se pruža od strane IRFa, promovisanju samozapošljavanju žena, jer prema aktuelnim podacima na evidenciji Zavoda za zapošljavanje (ZZZCG), 58,27 % njih su žene. Sprovedena istraživanja o ženskom preduzetništvu u Crnoj Gori identifikovala su strukturne, ekonomske i infrastrukturne prepreke. Ekonomske prepreke doprinose diskriminaciji žena u pristupu poslovnim šansama, sa aspekta razvoja novog biznisa, te unapređenja i rasta postojećeg, prevashodno u mogućnostima pribavljanja nedostajućih resursa. Infrastrukturne prepreke rezultiraju nedovoljno razvijenom institucionalnom infastrukturuom i nedostatkom niza usluga kojima se jačaju vještine, znanje i samopouzdanje potencijalnih preduzetnica. Žene koje imaju potencijala da započnu soptstveni biznis, biće i u 2018.godini podržane sa beskamratnom kreditnom linijom.

Značajan segment preduzetničkog potencijala prepoznat je i u individualnim poljoprivrednim proizvođačima jer poljoprivreda predstavlja najznačaniji izvor prihoda, posebno stanovništva Sjevernog regiona, čije su mogućnosti ograničene kada je u pitanju ostvarivanje alternativnih prihoda. Sektor poljoprivrede ima važnu ulogu u ekonomiji Crne Gore, sa značajnim učešćem u bruto domaćem proizvodu (8% u 2016.godini, uključujući ribarstvo i šumarstvo). Poljoprivreda je šansa da se otvaraju nova radna mjesta zato je neophodno raznim instrumentima uključujući i agrarnu politiku i postaviti poljoprivredu kao biznis a ne kao socijalnu ili dopunsku djelatnost.

Iako je poljoprivreda, zajedno sa sektorom turizma, razvojni i ekonomski prioritet nacionalne ekonomije, na osnovu zvaničnih statističkih podataka, u poljoprivredi je stalno zaposleno svega 1,3% od ukupnog broja zaposlenih u Crnoj Gori, pa je podrška ovom sektoru, sa ciljem uključivanja što većeg broja članova domaćinstva u proces proizvodnje izazov za IRF. Poljoprivreda i ruralni razvoj će u svakom slučaju ostati jedan od glavnih zadataka IRF-a, jer ulaganje u poljoprivredu, istovremeno znači i ulaganje u ravnomjerni regionalni razvoj, jer bez poljoprivrede nije moguće spriječiti depopulaciju ruralnih područja, ni smanjiti regionalne razlike u državi. Pored toga, poljoprivreda je osnov za razvoj prehrambene industrije i razvoj brojnih drugih sektora u crnogorskoj ekonomiji. Poljoprivreda mora biti tretirana kao velika šansa za biznis. U tom pravcu IRF će obezbijediti posebne kreditne linije za individualne poljoprivredne proizvođače podržane i kroz IPARD LIKE II u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Značajna podrška posebnim ciljnim grupama će biti obezbijedena osnivanjem Garantnog fonda i mikrokreditiranjem. Kroz primjenu garantne šeme i mikrokreditiranja, omogućiće se veća dostupnost finansijskim sredstvima većem broju potencijalnih preduzetnika. Ovi instrumenti namijenjeni su mladima, ženama, nezaposlenim visokoškolcima, individualnim poljoprivrednim proizvođačima, tehnološkim viškovima kao i svim onim preduzetnicima koji imaju održivu i profitabilnu ideju ali koji ne mogu da obezbijede dovoljan kolateral za potrebna sredstva ili su im potrebni mikrokrediti da bi realizovali svoju ideju.

Početa sredstva u iznosu od 1,0 mil € za garante šeme obezbijediće Vlada Crne Gore i tokom 2018.g realizovaće se pilot projekat. Na osnovu iskustva tokom realizacije pilot projekta definisaće se konačni modeli garantih šema.

Za potrebe realizacije garantne šeme formiraće se poseban Garantni odbor, koji će sačinjavati predstavnici Ministarstva finansija, Ministarstva ekonomije, Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstva uređenja prostora i turizma, Zavoda za zapošljavanje, i Investiciono-razvojnog fonda. Garantni odbor će odlučivati za koje projekte će se izdati garancija i prosljeđivati IRF-u na dalju proceduru. Za potrebe Garantnog odbora stručna služba IRF-a će pripremati predloge za garantnu podršku. Sredstva Garantnog fonda će se evidentirati na posebnim računima kod IRF-a.

U poređenju sa ostalim vidovima javne intervencije u podršci MSP, kao što je direktno kreditiranje preduzeća, GF nudi nekoliko prednosti:

- GF omogućava efikasnije korišćenje javnog novca.
- GF-ovi se ne miješaju u uobičajeni rad kreditnog tržišta. Odluka o kreditiranju MSP je prepuštena finansijskim institucijama, na osnovu njihovog shvatanja kvaliteta preduzetnika i biznis plana. GF pomaže u otklanjanju prepreka, koje postavlja nedostatak kolaterala, ali se ne miješa u donošenje krajnje odluke. U ovom smislu, GF-ovi su u potpunosti kompatibilni sa principima zakonodavstva EU, koji će morati da se primjenjuju i u Crnoj Gori;
- GF-ovi su fleksibilni instrumenti i mogu biti namijenjeni da ostvare specifične ciljeve Vlade. Na primjer, moguće je ponuditi bolje uslove (npr. veći stepen pokrivanja kreditne garancije) onim preduzećima koja posluju u manje razvijenim područjima i time podstaći regionalni razvoj.

GF će obezbjeđivati garancije za kratkoročne kredite (do 12 mjeseci), kao i za dugoročne (do 6 godina). MSP mogu iskoristiti kredite za finansiranje obrtnog kapitala i/ili investicije u osnovna sredstva. Bili bi prihvatljivi samo krediti za proizvodne svrhe, usluge, poljoprivredu, turizam i sl.

Podjela rizika: garancije koje će GF izdavati neće prelaziti 50 – 70% od vrijednosti kredita koje dobiju MSP. Ovo će pomoći u minimiziranju rizika od gubitaka i omogućiće se da se sprovede detaljna procjena kreditnih zahtjeva. U određenim slučajevima, mogli bi se uspostaviti posebni kriterijumi, koji bi obezbijedili uslove, kako bi se podržala MSP iz manje razvijenih regiona, ili koja su aktivna u odabranim sektorima i sl.

Mikrokreditiranje kao koncept se kreira sa ciljem obezbjeđivanja veće dostupnosti finansijskim sredstvima potencijalnim preduzetnicima i MMSP, kao podsticaj otvaranju novih radnih mjesta.

Tipični klijenti mikrokreditnih organizacija su ljudi sa niskim primanjima, koji se bave sopstvenim privatnim poslom, a najčešće nemaju pristup drugim formalnim finansijskim institucijama. To su obično preduzetnici koji sami sebe zapošljavaju, a djelatnost realizuju iz svog domaćinstva. Njihovi mali biznisi uglavnom su orjentisani na maloprodajne radnje, uličnu trgovinu, zanatsku proizvodnju, poljoprivredu, stočarstvo ili pružanje raznovrsnih usluga.

Glavni problem sa kojim se susrijeću sve mikrokreditne finansijske institucije je dostupnost povoljnih finansijskih sredstava. Samim tim, da bi pojačao svoje kapacitete kada je u pitanju ovaj dio poslovanja, u Aprilu 2017. godine IRF je aplicirao za kredit kod Razvojne banke Savjeta

Evrope (u daljem tekstu: CEB) od 30 mil EUR. Sredstva iz ovog kredita biće upotrijebljena za dalje kreditiranje privrede mikro i malim kreditima do 50,000.00 EUR. CEB je multilateralna razvojna banka sa socijalnim opredjeljenjem. CEB predstavlja glavni instrument politike solidarnosti u Evropi, kako bi pomogla državama članicama ostvarenje održivog i uravnoteženog razvoja: u skladu s tim, CEB učestvuje u finansiranju socijalnih projekata, odgovara na hitne situacije i na taj način, doprinosi poboljšanju uslova života većine ugroženih djelova stanovništva.

Cilj saradnje sa CEB-om je finansiranje preduzetnika, mikro i malih preduzeća širom regiona Crne Gore i širenje pokrivenosti i tržišta IRF-a, a naročito poboljšanje pristupa finansiranju privredi potencijanim klijentima u perifernim mjestima. Glavna svrha mikrokreditiranja ostaje u domenu aktivnosti za stvaranje nove vrijednosti i samozapošljavanja.

Takođe, integracijom sredstava Budžeta moguće je dodatno obezbijediti efikasniji i efektivniji sistem podrške, upravo tim ciljnim grupama koje imaju ograničen pristup finansijskim sredstvima kod banaka. Zato je potrebno obezbijediti integraciju sredstava iz budžeta (ZZZCG, Ministarstvo ekonomije, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća ...) koja su usmjerena za razne oblike podrške preduzetništvu.

Takođe, ciljevi koji se žele postići ovim projektom su dalji rast i razvoj individualnih poslova, mikro i malih preduzeća, podrška start-up biznisima, podrška preduzetnicima za iniciranje novog investicionog ciklusa, jačanje preduzetničkih kapaciteta, poboljšanje likvidnosti preduzeća, podsticanje ravnomjernijeg regionalnog razvoja kao i podsticanje razvoja prioriternih sektora privrede (turizam, poljoprivreda, prerada drveta, proizvodnja, usluge, itd.).

Dalje, cilj je i da posebnu pažnju posvetimo pitanjima socijalnog preduzetništva, razvoja zajednice, start-up preduzeća i posebnih ciljnih grupa (mladi, žene, tehnološki viškovi, nezaposleni univerzitetski diplomci itd.). U tu svrhu smo i kreirali posebne kreditne linije za 2017. godinu koje su usmjerene ka ovim ciljnim grupama. Korisnici ovih linija su pojedinačni preduzetnici, mikro i mala preduzeća kojima finansiraju investiranje u osnovna sredstva - materijalna imovina (zgrade, oprema i uređaji, osnovno stado, višegodišnji zasadi, inventar, itd.), nematerijalna ulaganja (razvoj proizvoda ili usluga, patenti, licence, koncesije, autorska prava, franšize, itd.) i obrtni kapital.

Otvaranjem novog instrumenta mikrokreditiranje biće dodatno stimulisana ta ciljna grupa, koja će imati još jedan dodatni izvor finansiranja i to po povoljnijim uslovima.

Plan je da novim sredstvima ojačamo finansijsku bazu za ove kreditne linije kojima se izdaju mikro i mali krediti.

2.2. Podrška postojećim mikro, malim, srednjim i velikim preduzećima

Sektor mikro, malih i srednjih preduzeća zapošljava preko 75% od ukupnog broja zaposlenih u Crnoj Gori i predstavlja 99,75% od ukupnog broja preduzeća, što je u skladu sa strukturom koja se može uočiti i kod ostalih evropskih ekonomija.

Dakle, posebna pažnja se mora usmjeriti ka postojećim preduzećima koja imaju realni potencijal za dalji rast i razvoj jer to direktno utiče na kreiranje novih radnih mjesta. Ti novi razvojni

projekti u postojećim preduzećima su velika šansa da se otvore kvalitetna radna mjesta sa znatno manjim rizikom nego kada je to u pitanju start up preduzeće. Zato će se u konituinetu analizirati potencijali postojećih preduzeća i nuditi posebne kreditne linije za realizaciju njihovih razvojnih projekata. Prednost imati projekti koji otvaraju veći broj novih radnih mjesta.

Dosadašnje iskustvo ukazuje da se veliki dio investicione aktivnosti obavlja u okviru turizma i ugostiteljstva, što je razumljivo imajući u vidu je turizam jedan od stratejskih prioriteta razvoja crnogorske privrede. Raduje nas činjenica da je tokom 2017 znacajan iznos uložen i u preduzeća koja se bave poljoprivredom i proizvodnjom hrane. Komplementarnost ovih djelatnosti će imati sinergetski efekat na ukupan razvoj društva i prepoznatljivost Crne Gore kao turističke destinacije.

Turizam je strateški važan za Crnu Goru, ne samo što omogućava direktan prihod i doprinos BDP-u, već i zbog značajnog multiplikativnog (direktnog i indirektnog) efekta koji on ima na druge sektore. Posebno, treba naglasiti veze sa prerađivačkom industrijom (kao što je potrošnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda), transportom, ICT i korišćenje biznis usluga.

Obzirom da je turizam prepoznat kao prioritetni sektor crnogorske privrede, u narednoj godini je potrebno posvetiti dodatnu pažnju njegovom razvoju. IRF CG AD će i u 2018. godini, kroz kreditne linije stimulisati najvažniju granu crnogorske privrede, a u zajedničkoj saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma, će biti kreirane posebne kreditne linije i posebne stimulacije kako bi se dodatno podstakao razvoj turizma.

Kao i u prethodnih godina, akcente će biti na investiranju u izgradnju i adaptaciju hotelskih kapaciteta; na razvoj i poboljšanje turističke infrastrukture; na razvoj kompletne turističke ponude, kao i na izgradnju i adaptaciju svih ostalih ugostiteljskih objekata. Pored južnog regiona, koji je sinonim za turizam, u narednoj godini posebnu pažnju treba posvetiti i razvoju turizma na sjeveru Crne Gore i to ulaganjem u smještajne i ugostiteljske objekte.

Takođe, objedinjavanjem ponude ski centara i produženom trajanju turističke sezone na sjeveru Crne Gore, pojedine opštine će definisati bolje propozicije koje će ih pozicionirati kao centar zimskog turizma, i kao takvim u narednoj godini će im se posvetiti posebna pažnja.

Međutim konkurentnost Crne Gore kao turističke destinacije ne smije biti jedina prepoznatljiva karakteristika na međunarodnom tržištu. Crna Gora sada mora uraditi sve da se njena ekonomija osposobi da funkcioniše na nivou EU. Zato će IRF i 2018 godine uticati da se poboljša konkurentnost crnogorskih preduzeća i ekonomije Crne Gore, kroz podršku razvoju onih sektora koji trenutno doprinose ekonomskom rastu, kao i sektorima koji imaju najviše potencijala za razvoj u budućnosti.

Kao poseban vid podrške potrebno je realizovati podršku postojećim preduzećima koja favorizuju domaće proizvode i sirovine. Sve sa ciljem da se bolje koriste domaći resursi što bi imalo za rezultat i veću zaposlenost, brži rast i razvoj kao i bolje korišćenje komplementarnih prednosti sa kojima Crna Gora raspolaže.

Doprinos rastu i razvoju ekonomije će se ogledati u obezbjeđivanju podrške i velikim sistemima kada su oni nosioci projekata koji doprinose stvaranju tržišta za mikro, mala i srednja preduzeća.

2.3 Podršku preduzećima, kroz održavanja i/ili poboljšanja likvidnosti

Likvidnost preduzeća podrazumijeva stalnu sposobnost pretvaranja vrijednosti iz jednog oblika u drugi i plaćanja dospjelih obaveza u kratkom roku. Kako ne bi došlo do problema nemogućnosti izmirenja obaveza u kratkom roku, tj. nelikvidnosti preduzeća, IRF, u cilju očuvanja velikog broja firmi i zaposlenih u istima, će nastaviti sa pružanjem podrške MMSP kroz održavanje i/ili poboljšanje likvidnosti preduzeća.

Za opstanak preduzeća na tržištu, od presudnog značaja je održavanje likvidnosti i solventosti. Nažalost još uvijek postoji izražen problem održavanja tekuće likvidnosti. To je od strateškog značaja za male proizvođače. Kao što je zadatak da se podrži neko novo preduzeće isto tako je važno da se i sačuva postojeće. U tom pravcu IRF će obezbijediti posebne kreditne linije koje će omogućiti rješavanje problema nelikvidnosti. Realizovaće se kratkoročni krediti, krediti za obrtna sredstva, faktoring kao i drugi instrumenti koji će biti na usluzi preduzećima.

Veliki dio crnogorskih privrednika je prepoznao benefite ovog proizvoda, što je olakšalo njegov plasman i mogućnost IRF-a da svake godine radi na usavršavanju i kreiranju novih proizvoda za održavanje likvidnosti u preduzećima.

Otkupom potraživanja i dalje će se podržavati domaći proizvođači, i na taj način će se umnogome omogućiti bolji uslovi na tržištu.

Naime, kroz kratkoročne kredite - faktoring finansiranje, crnogorskim privrednicima se pruža mogućnost da naplate svoja potraživanja za prodatu robu ili izvršenu uslugu prije dospijeca za naplatu. Ovo je posebno važno za one privrednike kojima je skraćenje roka naplate potraživanja ponekad od presudne važnosti za nastavak poslovanja.

Preduzeće može imati raspoloživa obrtna sredstva jednaka ukupno potrebnim, ali se, zbog poremećaja u njihovoj strukturi, može pojaviti nedostatak raspoloživih obrtnih sredstava. Shodno tome, prelaz obrtnih sredstava iz jednog oblika u drugi, od velikog je značaja za ekonomiju svakog preduzeća, pa se mora neprekidno pratiti i analizirati.

Pored faktoringa, koji je prepoznat kao jedan od najboljih proizvoda za prevazilaženje problema (ne)likvidnosti, IRF MMSP nudi i niz drugih proizvoda koji se, u zavisnosti od trenutne potrebe preduzeća, dokažu kao najbolji (finansiranje trajnih obrtnih sredstava, refinansiranje postojećih kreditnih zaduženja preduzeća kod komercijalnih banaka, kratkoročni krediti, krediti za pripremu turističke i poljoprivredne sezone i slično).

Zbog rastućeg interesovanja za ovaj vid finansiranja IRF CG AD će opredijeliti odgovarajući iznos sredstava i poboljšati uslove za korišćenje, kako bi ova usluga bila dostupna većem broju preduzeća.

2.4 Podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima

Ukupna spoljnotrgovinska robna razmjena Crne Gore za period januar-decembar 2016. godine, prema konačnim podacima iznosila je 2 388 miliona eura, što ukazuje na rast od 10,6% u odnosu na isti period prethodne godine.

Izvoz robe imao je vrijednost od 325,8 miliona eura, a uvoz 2 061,7 miliona eura. U odnosu na isti period 2015. godine izvoz je bio veći za 2,7%, a uvoz veći za 12%.

Pokrivenost uvoza izvozom iznosila je 15,8% i manja je u odnosu na 2015. godinu kada je iznosila 17,2%.

Ovi podaci o spoljnotrgovinskom deficitu nam ukazuju da u narednom periodu moramo više da se posvetimo stvaranju uslova za optimalno korišćenje lokalnih komparativnih prednosti crnogorskih preduzeća kako u cilju povećanja izvoza, tako i u cilju smanjenja uvozne zavisnosti.

To naravno mora biti kontinuirana aktivnosti Vlade i nadležnih ministarstava u cilju pripremanja strategijskog okvira i naravno IRF-a kao institucije koja treba da pruži podršku prilikom obezbjeđivanja finansijskih sredstava. Neophodno je u tom smislu jasno identifikovati djelatnosti koje su prioritete i ciljano kreirati programe podrške.

Da bi se ostvario dio ovih zadataka, IRF je 2017.godine kreirao posebnu kreditnu liniju za podsticaj konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima kao i za pripremu proizvoda i usluga za izvoz.

Tokom 2018.godine realizovaće se podrška velikim sistemima koji imaju potencijal da izvoze svoje proizvode i koji mogu obezbijediti podršku izvozu i malim i srednjim preduzećima. Primjer je kompanija „Plantaže“ koja možu biti podrška izvozu vina i za mala preduzeća.

Pored kreditnih linija za podršku konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima potrebno je i obezbijediti i dodatne instrumente kao što je izdavanje garancija. Za one izvoznike koji imaju potencijala da izvoze obezbijediti mogućnost da se izdaju garnacije kao instrument podrške da će se izvozni poslovi realizovati. Izdavanje garnacija može biti domaćim ili inostranim bankama ali i preduzećima.

S tim u vezi kontinuirana podrška poboljšanju konkurentnosti crnogorskih proizvoda i usluga na drugim tržištima će se realizovati i u formi osiguranja izvoza. Plan je da se tokom 2018.g stvore uslovi i definiše način pružanja ove usluge. Shodno usvojenim izmjenama i dopunama Zakona o IRF-u osiguranje izvoza roba i usluga iz Crne Gore od netržišnih rizika, IRF će obavljati u ime i za račun Vlade Crne Gore.

Pretpostavka da se Fond bavi ovim poslovima je da Vlada uredi posebnim propisom bliže uslove i način obavljanja poslova osiguranja izvoza. Zakonom o IRF je definisano da će se podzakonska akta donijeti u roku od 12 mjeseci od dana stupanja na snagu izmjena i dopuna Zakona o IRF-u

2.5 Podrška realizaciji grinfild (green field) investicijama

Tokom 2017.godine je uočena zainteresovanost za ovim instrumentom. Tokom 2018.godine je potrebno intezivirati aktivnosti koje će za rezultat imati povećanje grinfild i braunfield investicija. Tu se takođe vidi potencijal za podršku velikim sistemima koji će kreirati dodatno tržište za mala i srednja preduzeća.

Grinfild investicije podrazumevaju ulaganje u izgradnju potpuno novog biznisa, koji do tada nije postojao na targetiranom tržištu ili tržišnom području. Direktne investicije u inostranstvu novom izgradnjom fabrike, postrojenja, pogona, poslovne jedinice ili filijale, startuje od kupovine zemljišta za izgradnju, sa ili bez prateće komunalne i saobraćajne infrastrukture.

Zbog toga se pravi razlika između zelenih (green-field) i braon (brown-field) direktnih investicija u inostranstvu, novom izgradnjom. Zelene direktne investicije se realizuju na zemljištu bez prateće infrastrukture, a braon direktne investicije startuju na kupljenom zemljištu sa pratećom infrastrukturom (obično su to napuštena vojna postrojenja, kasarne, prazne neupotrebljive hale, skladišta) koje investitor ulaganjem vraća u upotrebljivo stanje. Da bi jedna direktna investicija imala obeležja grinfild investicije, kompanija mora da izgradi potpuno nova postrojenja i objekte na ciljnom tržištu i dogovorenoj lokaciji u stranoj zemlji, da aktivira novi biznis kao novog tržišnog aktera, da obogati ponudu proizvoda i usluga na ciljnom tržištu, kao i da zaposli nove ljude. Zbog izgradnje nove fabrike, one su tradicionalno bile vezivane za industrijske proizvodne delatnosti.

IRF je u 2017.godini kreirao kreditnu liniju koje stimuliše realizaciju zelenih (green-field) i braon (brown-field) direktnih investicija za inostrane i domaće investitore.

Kontinuirana realizacija podrške za ovaj oblik ulaganja će biti unaprijeđena kroz saradnju sa Privrednom komorom Crne Gore kao i sa ostalim biznis asocijacijama.

Naravno novi investitori dolaze tamo gdje je optimalan poslovni ambijent u očekivanju profita i adekvatnog povraćaja uložениh sredstava. S tim u vezi bitno je imati i kvalifikovanu radnu snagu motivisanu da usvaja nova znanja kao i kanal podrške kroz podugovarače. Za sve ovo IRF kroz svoje kreditne linije ima viziju i izlazi u susret zahtjevima tržišta.

2.6. Podrška infrastrukturnim projektima, projektima od ekološkog, lokalnog i državnog značaja i projektima iz oblasti energetike i energetske efikasnosti

Realizacija infrastukturnih projekata u cilju stvaranja uslova za realizaciju biznis ideja je podrška koju IRF obično pruža opštinama . Ako je potrebno na lokalnom nivou obezbijediti zemljište, koje će se pretvoriti u biznis zonu, za takve projekte je opravdano kreditno zaduživanje opština i lokalnih preduzeća u vlasništvu opštine. Takođe, ako je potrebno da se obezbijedi kompletna infrastruktura za biznis zonu ili da se izgradi objekat za potrebe biznis inkubatora, tehnoloških

parkova i/ili institucije koje su u funkciji biznisa, jasno je da takve investicije moraju biti tretirane sa posebnom pažnjom od strane IRF-a.

Osim ovog vida podrške još veći značaj u savremenom okruženju ima podrška u projekte koji tretiraju pitanje zaštite životne sredine, kao i korišćenje obnovljivih izvora energije.

Energetski sektor Crne Gore i njen razvoj potrebno je sagledati u kontekstu ukupne ekonomske politike Države. Neophodno je posvetiti posebnu pažnju pitanjima istraživanja i korišćenja energetske resursa, pretvaranja energije, prenosa i snabdijevanja potrošača energijom.

Sektor energetike karakteriše veliki prirodni potencijal (ugalj, hidropotencijal, potencijal biomase, vjetro i solarni potencijal), koji je nedovoljno iskorišćen, niska energetska efikasnost, kao i velika zavisnost od uvoza električne energije i fosilnih goriva. Većina prirodnih resursa se nalazi u sjevernoj, nedovoljno razvijenoj regiji Crne Gore.

Njihovom valorizacijom, obezbjeđuje se ne samo energetska sigurnost i nezavisnost, već se doprinosi uravnoteženijem ekonomskom razvoju države. Sa druge strane, da bi se ostvario održivi razvoj države Crne Gore, potrebno je optimizovati korišćenje prirodnih resursa kao i korišćenje energije kroz intezivnu implementaciju mjera energetske efikasnosti. Valorizacijom raspoloživog potencijala, Crna Gora može zadovoljiti sopstvene energetske potrebe, i uzimajući u obzir njen geografski položaj pozicionirati se kao energetska čvorište i izvoznik energije.

Dakle, održivi pristup u korišćenju prirodnih resursa za proizvodnju energije mogao bi pomoći ne samo u ostvarenju strateških ciljeva Crne Gore da postane energetska nezavisna i ekološka država već i na unapređenju svog ekonomskog razvoja.

Razvoj energetike je tijesno povezan i sa politikom zaštite životne sredine, o kojoj posebno treba voditi računa. Politika životne sredine je preduslov za očuvanje zdrave životne sredine i zdravlja ljudi, održivog turizma, poljoprivrede, šumarstva, ruralnog razvoja i energetike u ekološkoj državi Crnoj Gori. Shodno tome, ulaganja u ovu oblast će biti pod posebnom pažnjom IRF-a u 2018. godini.

III. INSTRUMENTI FINANSIJSKE PODRŠKE

U skladu sa potrebama potencijalnih ali i postojećih preduzetnika i MMSP, ujedno šireći opseg ciljnih grupa kojima su namjenjene (mladi, početnici, zanatlije, osobe sa invaliditetom, postojeća preduzeća, inovativna MMSP, u ICT sektoru, socijalno preduzetništvo i slično), IRF će u 2018. godini, biti usmjeren na inoviranje postojećih kao i kreiranje novih finansijskih instrumenata.

Sa namjerom da se ostvare postavljeni ciljevi i zadaci, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će i u 2018.godini koristiti kao i do sada sljedeće instrumente:

- Kratkoročne kredite;
- Srednjoročne kredite;
- Dugoročne kredite.

Kratkoročni krediti su krediti čija je ročnost do godinu dana, i kojima se finansiraju tekuća aktivnost i likvidnost preduzeća. Ovi krediti mogu biti namijenjeni i za otkup potraživanja (tzv. faktoring finansiranje), za pripremu turističke ili poljoprivredne sezone, kao i za sve one potrebe kojima se doprinosi premošćavanju tekuće nelikvidnosti.

Srednjoročni krediti su krediti čija je ročnost od jedne do pet godina, i koji su namijenjeni projektima koji se mogu realizovati u navedenom periodu, trajna obrtna sredstva, i sl. Ovi krediti mogu biti namijenjeni posebnim ciljnim grupama ili onima koji namjeravaju, sa nešto dužim rokom od jedne godine, iskoristiti kreditna sredstva za projekte koji su namijenjeni za dalji rast i razvoj preduzeća.

Dugoročni krediti su krediti čija je ročnost preko pet godina, i kojima se često finansiraju veće investicije i razvojni projekti. Ovi krediti mogu biti namijenjeni za ulaganja u investicione projekte i projekte od strateškog značaja za privredu.

Novina u 2018.godini je uspostavljanje **mikrokreditiranja** kao instrument finansiranja preduzetnika, mikro i malih preduzeća širom regiona Crne Gore i širenje pokrivenosti i tržišta IRF-a, a naročito poboljšanje pristupa finansiranju privredi potencijanim klijentima u perifernim mjestima. Glavna svrha mikrokreditiranja ostaje u domenu aktivnosti za stvaranje nove vrijednosti i samozapošljavanja.

Takođe, ciljevi koji se žele postići ovim projektom su dalji rast i razvoj individualnih poslova, mikro i malih preduzeća, podrška start-up biznisima, podrška preduzetnicima za iniciranje novog investicionog ciklusa, jačanje preduzetničkih kapaciteta, poboljšanje likvidnosti preduzeća, podsticanje ravnomjernijeg regionalnog razvoja kao i podsticanje razvoja prioriternih sektora privrede (turizam, poljoprivreda, prerada drveta, proizvodnja, usluge, itd.).

Izuzetno značajan instrument koji će biti dostupan tokom 2018.godine, kao pilot projekat je instrument **garantnih sema**.

Kroz primjenu garantne šeme i mikrokreditiranja, omogućiće se veća dostupnost finansijskim sredstvima većem broju potencijalnih preduzetnika. Ovi instrumenti namijenjeni su mladima, ženama, nezaposlenim visokoškolcima, individualnim poljoprivrednim proizvođačima, tehnološkim viškovima kao i svim onim preduzetnici koji imaju održivu i profitabilnu ideju ali koji

ne mogu da obezbijede dovoljan kolateral za potrebna sredstva ili su im potrebni mikrokrediti da bi realizovali svoju ideju. Početna sredstva u iznosu od 1,0 mil € za garante šeme obezbijediće Vlada Crne Gore.

Namjena kredita usklađena je prema potrebama i ciljevima za 2018. godinu:

- ❖ Krediti za socijalno preduzetništvo
- ❖ Investicioni krediti;
- ❖ Krediti za likvidnost;
- ❖ Krediti za klastere
- ❖ Krediti za konkurentnost crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima;
- ❖ Krediti za grinfild investicije;

Krediti za socijalno preduzetništvo - Namjena ovih kredita jeste povećanje zaposlenosti (posebno mlađe populacije, žena, tehnoloških viškova, individualnih poljoprivrednih proizvođača i sl.) kroz finansiranje početnika u biznisu. Na ovaj način će se pružiti podrška ovoj ciljnoj grupi po posebno definisanim uslovima kako bi bili u prilici da obezbijede sopstveno zaposlenje. Uslov za dobijanje kreditnih sredstava je da lice obezbijedi najmanje 25% sopstvenog učešća u ukupnoj investiciji. Za određene kategorije iz ove ciljne grupe kao što su visokoškolci koji se nalaze na Zavodu za zapošljavanje, žene, tehnološki viškovi biće obezbjeđena i beskamatna kreditna linija.

Investicioni krediti - Pored dužih rokova otplate, ove kredite karakterišu i značajniji iznosi radi ulaganja u investicije većeg obima. Investicionim kreditima se obično finansiraju prioritetni projekti iz oblasti prerađivačke industrije (veći nivo finalne proizvodnje), turizma i ugostiteljstva, proizvodnje hrane, ostalih vidova proizvodnje, usluga i sl.

Kreditni za likvidnost - Namjena kredita za likvidnost je nabavka obrtnog kapitala i prevazilaženje kratkoročnih ili sezonskih problema u likvidnosti preduzeća. U okviru kredita za likvidnost, preduzeće se može služiti i faktoring finansiranjem, tj. otkupom trenutnih potraživanja. Kroz ove kredite, preduzećima se pruža mogućnost da refinansiraju tekuća kreditna zaduženja, finansiraju trajna obrtna sredstva i ulože u pripremu poljoprivredne ili turističke sezone.

Kreditni za klastere - Jačanjem preduzetništva i podizanjem njegove konkurentnosti kroz udruživanje u klastere namjera je da se poveća zaposlenost, supstituiše uvoz, podstiče domaća proizvodnja i izvoz, unaprijedi poslovni ambijent i doprinese ravnomjernijem regionalnom razvoju. Stvaranje novih proizvodno/uslužnih kapaciteta, tj. organizovanje proizvođača da sarađuju u klasterima i udruženjima, može doprinijeti povećanju kvaliteta proizvoda, lakši izlazak na inostrana tržišta i ispitivanje tržišta na kojima domaći proizvođači mogu postati vodeći igrači i ostvarivati profit. Takav način rada će im omogućiti veću informisanost, podjelu troškova nabavke, proizvodnje, marketinga i plasiranja proizvoda kroz saradnju sa ostalim članovima.

Kreditni za podršku konkurentnosti crnogorskih proizvoda/usluga na drugim tržištima - namjena ovih kredita je podrška izvozu kao i pripremi za izvoz.

Kreditni za grinfild investicije - sa ciljem da privuče što veći broj inostranih investitora ali i domaćih preduzetnika, kao i preduzetnika iz naše dijaspore, ova kreditna linija će pod krajnje

povoljnim uslovima omogućiti bolje korišćenje postojećih resursa. U okviru ove kreditne linije realizovaće se i podrška braon investicijama.

Kreditna podrška sektoru MMSP-a, preduzetnicima ali i velikim preduzećima, koju IRF CG AD realizuje, sprovodi se na dva načina: (a) posredstvom i uz garancije poslovnih banaka i (b) direktnim kreditnim aranžmanima.

Kreditna podrška sektoru MMSP, preduzetnicima i velikim preduzećima posredstvom i uz učešće poslovnih banaka realizuje se na osnovu potpisanog Protokola o poslovnoj saradnji sa svim bankama u Crnoj Gori koje su iskazale svoj interes i spremnost da učestvuju u ovim aktivnostima.

Osnovna razlika između pomenuta dva aranžmana je u tome što za klijente koji svoje kreditne aranžmane realizuju posredstvom i uz garanciju poslovnih banaka, banka snosi kompletan kreditni rizik, sama definiše instrumente obezbeđenja sa krajnjim korisnicima, ali se pridržava uslova kreditiranja definisanih kreditnom politikom IRF-a.

Motivisanost banaka da učestvuju u ovoj kreditnoj liniji proistekla je iz mogućnosti pridobijanja novih i zadržavanja postojećih klijenata, uz ostvarenje finansijskih benefita. Na ovaj način banke imaju šansu da klijentima ponude nižu kamatnu stopu od komercijalnih, odobravanjem kredita iz finansijskih sredstava Investiciono-razvojnog fonda CG A.D. po uslovima i procedurama koje raspisuje IRF.

U 2018. godini IRF CG AD će ponuditi bankama vrstu zajedničkog kreditnog aranžmana u kojem će svaka strana (i IRF CG AD i Banka) plasirati sopstvena sredstva i snositi rizik za svoj dio plasmana ili zajednički dijeliti rizik investicije.

Kreditni uslovi po kojima će se realizovati instrumenti IRF-a za 2018. godinu, ka krajnjem korisniku, su sljedeći:

- Maksimalan iznos kredita do 5 mil €;
- Rok otplate kredita do 12 godina (uključujući mogućnost korišćenja grejs perioda);
- Grejs period do 4 godine;
- Kamatna stopa do 5% na godišnjem nivou uz proporcionalan sistem obračuna kamata;
- Naknada do 1% od iznosa odobrenog kredita.

Kreditni uslovi za infarstrukturne projekte, projekte zaštite životne sredine i obnovljivih izvora energije, su sljedeći:

- Maksimalan iznos kredita do 5 mil €;
- Rok otplate kredita do 15 godina (uključujući mogućnost korišćenja grejs perioda);
- Grejs period do 5 godina;
- Kamatna stopa do 5% na godišnjem nivou uz proporcionalan sistem obračuna kamata;
- Naknada do 1% od iznosa odobrenog kredita.

Kratkoročni krediti- faktoring finansiranje:

- Maksimalan iznos do 6 mil EUR;
- Rok povraćaja do 12 mjeseci;
- Kamatna stopa do 4,15%.
- naknada do 0,35% od otkupljenog potraživanja/obaveze
- stimulacija za izvoznike 0,5% umanjenje kamate od predviđenog iznosa

Uslovi po kojima će se realizovati instrumenti u 2018. godini će biti preciznije definisani u okviru pojedinačnih kreditnih linija IRF CG AD za 2018. godinu.

Tokom godine IRF CG AD će u skladu sa zahtjevima i potrebama tržišta kreirati i dodatne kreditne linije koje će doprinositi ostvarenju postavljenih ciljeva za 2018. godinu.

Kamatna stopa će biti fleksibilna i određivaće se na osnovu rejtinga preduzeća koji će biti određen na adekvatan način. Kamatna stopa je i instrument promovisanja prioriternih djelatnosti i nivoa investicione aktivnosti. U skladu sa tim stimulacije tj. umanjenja kamatnih stopa će se odobravati u skladu sa prioritetima.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore će i u 2018. godini obezbijediti posebne uslove za one subjekte koji projekte realizuju u opštinama sjevernog regiona i u opštinama koje su ispod prosjeka razvijenosti na nivou Crne Gore. Pored posebno definisanih uslova za opštine koje su ispod prosjeka razvijenosti i opštine Sjevernog regiona, IRF će definisati i stimulacije za ove opštine, ali i za one subjekte koji realizacijom projekta zaposle 5 ili više novih lica bez obzira na regionalnu pripadnost projekta, kao i za one koji kao sredstvo obezbjeđenja ponude bankarsku garanciju.

Stimulacija će se ogledati u smanjenju kamatne stope u odnosu na utvrđene kamatne stope.

Dodatno, stimulacije će se odnositi i na projekte koji budu finansirani po uslovima koji su definisani za klstersku proizvodnju i prioritne projekte.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će i u 2018. godini posvetiti posebnu pažnju kreiranju stimulatvinih uslova za preduzeća koja redovno izmiruju svoje poreske obaveze. Spisak poreskih obveznika koji uredno izmiruju poreske obaveze objavljuje Poreska uprava Crne Gore u saradnji sa Ministarstvom finansija, pa će takozvana "Bijela lista" biti mjerodavna prilikom formiranja stimulacija za ovu grupu preduzeća.

U skladu sa ugovorom sa Evropskom investicionom bankom, kamata na kredite koji se plasiraju iz sredstava ove finansijske institucije manja je za 0,5%.

Poštujući principe dosadašnjeg poslovanja, zavidnu poziciju i imidž koji je IRF CG izgradio na tržištu, sljedeće djelatnosti neće biti predmet podrške ni u 2018. godini:

- Proizvodnja i prodaja vojne opreme ili usluga;
- Građevinarstvo u cilju prodaje stambenih jedinica;
- Učešće u projektima kojima se krše međunarodno priznata prava radnika, uključujući bezbjednost na radu, pravila i procedure u Crnoj Gori;
- Bilo koja aktivnost koja se smatra nezakonitom ili štetnom po okolinu i opasnom za ljudsko zdravlje (npr. igre na sreću);

- Bankarstvo i osiguranje;
- Trgovina valutama i hartijama od vrijednosti;
- Nemoralne i nelegalne aktivnosti.

Pored usklađenosti sa definisanim uslovima i ispunjavanja svih potrebnih preduslova za finansijsku podršku, ukoliko se bude vršio izbor između dva projekta (zbog nemogućnosti finansiranja oba), prednost će imati onaj koji po narednim kriterijumima ima više bodova:

Kriterijumi

Zaposlenost (1 bod po novozaposlenom) – maksimalno 10

<i>Regionalna komponenta</i>	<i>Broj bodova</i>
Jug	1
Centralni dio	3
Sjever	5
<i>Vrsta djelatnosti</i>	<i>Broj bodova</i>
Proizvodnja	10
Poljoprivreda	9
Proizvodnja hrane	8
Turizam i ugostiteljstvo	5
Usluge	4
Trgovina	1
<i>Žene i mladi u biznisu</i>	<i>Broj bodova</i>
Žena/mlađa populacija vlasnik i pokretač biznisa	10
Većina (51%) zaposlenih žene/mlađa populacija	6
Žena/mlađa populacija upravlja biznisom	3
<i>Posebne kategorije</i>	<i>Broj bodova</i>
RAE populacija	10
Invalidi	10
Preduzeća članovi Inkubatora	10

IV. UPRAVLJANJE RIZICIMA

S obzirom na zakonom definisanu djelatnost, Fond se susrijeće sa različitim vrstama rizika, a koji mogu imati negativan uticaj na finansijski rezultat i kapital Fonda. U cilju minimiziranja rizika u poslovanju, uvođenje adekvatnog sistema upravljanja rizicima predstavlja ključ dugoročnog uspjeha i održivosti institucije uz ispunjenje definisane misije.

Prepoznajući ove intencije, Investiciono-razvojni fond Crne Gore je u svoje poslovanje uveo kulturu upravljanja rizicima, kao način za efikasan rast i razvoj svih aspekata poslovanja u budućnosti.

IRF u svom poslovanju koristi koncept upravljanja rizicima svojstven bankarskoj praksi i zakonskim rješenjima kojim je regulisan ovaj segment u Crnoj Gori.

Iako je u svom poslovanju izložen većem broju rizika, IRF je prepoznao potrebu aktivnog upravljanja sledećim vrstama rizika: kreditni rizik, rizik likvidnosti, rizik kamatne stope i operativni rizik. *Upravljanje ovim rizicima je od presudnog značaja jer se neadekvatnom procjenom i kontrolom rizika i po samo jednom pojedinačnom plasmanu ili transakciji može ugroziti finansijski sistem IRF CG AD.*

Upravljanje kreditnim rizikom predstavlja ključnu komponentu sveobuhvatnog sistema upravljanja rizicima i od presudnog je značaja za dugoročan uspjeh. S obzirom da je kreditni rizik osnovni rizik sa kojim se IRF u svom poslovanju suočava, IRF će i u 2018. godini nastaviti da mu posvećuje posebnu pažnju. Ovo se ostvaruje na način što se kreditnim rizikom upravlja na individualnom nivou i na portfolio nivou.

Na *individualnom nivou*, sveobuhvatna i temeljna procjena rizičnog profila svakog dužnika podrazumijeva prikupljanje dovoljno relevantnih informacija o zajmotražiocu i razmatranje glavnih faktora i to: namjena plasmana i izvori otplate, sposobnost servisiranja kredita u predviđenom roku otplate, dinamika i izvori otplate kredita, finansijsko stanje korisnika kredita u poslednje tri godine uključujući i dostupne podatke za tekuću godinu, osjetljivost na promjene ekonomskih i tržišnih uslova, kreditna istorija zajmotražioca, trenutna kreditna sposobnost kao i procjena kreditne sposobnosti u budućnosti na osnovu projekcije budućih gotovinskih tokova u različitim scenarijima, stanje u sektoru privrede u okviru koje zajmotražilac posluje, njegov položaj u sektoru i adekvatnost i kvalitet sredstava obezbjeđenja posebno sa aspekta utrživosti kolaterala.

Na *portfolio nivou* sistem za upravljanja kreditnim rizikom podrazumijeva praćenje strukture i kvaliteta cjelokupnog portfolija.

Koncentracija kreditnog rizika može se manifestovati na više načina i javlja se kad god postoji više kredita sa sličnim karakteristikama. Koncentracija kreditnog rizika podrazumijeva da portfolio Fonda sadrži veće izloženosti prema: jednom dužniku, grupi povezanih lica, određenom sektoru privrede, geografskom region, stranoj zemlji ili grupi zemalja čije su ekonomije povezane, vrsti proizvoda (vrsti plasmana), vrsti kolaterala. Visok nivo koncentracije izloženosti prema nekoj od gore navedenih kategorija, može imati negativne efekte na prihode i kapital Fonda u slučaju problema unutar tako definisanih skupova.

Imajući u vidu da je Fond tokom 2017 godine intezivirao aktivnosti na direktnom finansiranju krajnjih korisnika poseban akcenat u 2018. godini će biti na praćenju najvećih izloženosti u IRF-u i monitoring istih. Takodje posebna pažnja će se u 2018 godini usmjeriti na menadžment kolaterala u smislu kvalitetnije evidencije i izvještavanja o kvalitetu i strukturi kolaterala plasmana u Fondu.

Imajući u vidu rastući intezitet kreditne aktivnosti, a time i rast kreditnog portfolija Fonda, pri čemu je prisutno pomjeranje strukture portfolija u korist direktnih kreditnih plasmana u odnosu na plasmane relizovane posredstvom poslovnih banaka, sve ove predhodno navedene aktivnosti praćenja, mjerenja i kontrole kreditnog rizika se moraju intezivirati kako bi omogućile konstantnu finansijsku stabilnost Fonda.

Takodje, imajući u vidu da je IRF u 2017 godini radio na razvoju i unaprijeđenju instrumenata za rano otkrivanje povećanja kreditnog rizika, koji će omogućiti pravovremenu identifikaciju dužnika kod kojih je prisutan povećani rizik, pomoću odgovarajućih kvalitativnih i kvantitativnih pokazatelja za rano otkrivanje povećanja kreditnog rizika, u toku 2018. godine se očekuje puna primjena istih te poboljšan monitoring cjelokupnog portfolija.

Rizik likvidnosti predstavlja vjerovatnoću da Fond neće moći obezbijediti dovoljno novčanih sredstava za izmirenje obaveza u trenutku njihove dospelosti ili vjerovatnoću da će Fond za izmirivanje dospjelih obaveza morati pribavljati novčana sredstva uz značajne troškove. Adekvatnim planiranjem novčanih priliva i odliva i sveobuhvatnim upravljanjem rizicima obezbjeđuje se likvidnost finansijskog sistema Fonda.

Rizik kamatne stope predstavlja negativan uticaj promjene kamatnih stopa na finansijski položaj Fonda. U skladu sa strateškim opredeljenjem Fonda, održavaće se umjereni nivo izloženosti ovoj vrsti rizika.

Operativni rizik predstavlja rizik od gubitaka koji nastaju zbog neadekvatnih procedura i neuspjelih internih procesa, ljudskog faktora, sistemskih ili eksternih događaja. Kako je Fond u predhodnom period usvojio Pravilnika koji definiše upravljanje operativnim rizikom i njegovo svođenje na najmanju moguću mjeru, to će se njegova stroga primjena nastaviti i u 2018. godini.

Još jedan od veoma značajnih rizika koji je nefinasijskog karaktera i kojem se posvećuje posebna pažnja jeste **reputacioni rizik**. Reputacioni rizik je rizik gubitka zbog negativnog javnog mišljenja o poslovanju IRF-a. Glavni instrumenti kojima IRF održava ovu vrstu rizika na minimalnom nivou jesu anticipiranje promjena na tržištu i okruženju putem adekvatnog planiranja, interni akti o upravljanju rizicima, promovisanje dobre poslovne kulture unutar organizacije i efikasna interna revizija i kontrola.

Planirane izmjene zakonskih rješenja koje će tretirati ovaj segment u IRF zahtijevaće dalje unapredjenje i uvođenje novih standard u upravljanju rizicima u cilju minimiziranja potencijalnih gubitaka u poslovanju i ostvarivanja kontinuiteta u uspješnom poslovanju Fonda.

V. MEĐUNARODNA I DOMAĆA SARADNJA

Uspostavljanje i razvijanje međunarodne saradnje je jedan od prioriteta IRF-a, a sve u cilju pružanja podrške rastu i razvoju ekonomije Crne Gore. Uloga IRF-a jeste podrška razvoju crnogorske privrede, u saradnji sa domaćim i međunarodnim finansijskim institucijama i uz podršku Vlade Crne Gore, kroz obezbjeđenje finansijske i druge podrške biznisu, usmjerene ka održivim, orjentisanim biznisima u svim sektorima. IRF CG AD sredstva za rad obezbjeđuje na međunarodnom finansijskom tržištu, pa je ova aktivnost od posebnog značaja i predstavlja uslov za pružanje povoljnih i dostupnih sredstava crnogorskim privrednicima.

Saradnja sa institucijama koje obavljaju iste ili slične poslove podrazumijeva razmjenu informacija i znanja, nabavku sredstava, uporedna iskustva, smanjenje rizika ali i druge vidove saradnje. Investiciono-razvojni fond CG AD će iz ovih razloga nastojati da i u narednoj godini intezivira kontakte i dobre odnose sa raznim međunarodnim institucijama, komercijalnim bankama, ministarstvima i ostalim institucijama javnog sektora u Crnoj Gori ali i institucijama koje obavljaju istu ili sličnu djelatnost kao i IRF CG.

1. Evropska investiciona banka (EIB)

Evropska investiciona banka (EIB) je finansijska institucija Evropske unije. Kroz investicione projekte i programe, podstiče uravnotežen razvoj i ekonomsku i socijalnu koheziju u državama članicama EU, kao i van Evropske unije. EIB je najveća multilateralna kreditna institucija na svijetu.

Međunarodna saradnja sa ovom institucijom je rezultirala potpisivanjem prvog Ugovora o finansiranju između Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore AD i Evropske investicione banke 2012. godine.

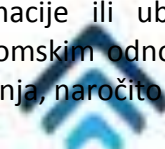
Povećanje ukupnog portfolia Fonda rezultiralo je i dinamikom bržeg povlačenja sredstava iz Evropske investicione banke, pa je IRF CG AD u martu mjesecu 2015. godine potpisao novi Ugovor sa ovom finansijskom institucijom koja je IRF-u odobrila 70 mil EUR. Treći finansijski okvir dogovoren je početkom 2017. godine na iznos od 100 mil EUR. Ovaj finansijski okvir se sastoji od dva Ugovora od po 50 mil EUR. Prvi Ugovor je potpisan 20.03.2017 i realizovan je u cjelosti. Drugi Ugovor je potpisan 18.10.2017 godine i njegova potpuna realizacija se očekuje u prvom dijelu 2018. Do sada je IRF pozajmio 170 mil EUR od EIB-a koje je plasirao crnogorskim preduzetnicima, mikro, malim i srednjim preduzećima, ali i institucijama javnog sektora i velikim preduzećima što dovoljno govori o značaju EIB-a kao najvažnijeg internacionalnog partnera IRF-a. Povoljnost ovih sredstava je uticala na smanjenje kamatne stope Fonda ali i na druge finansijere privrede da obezbjede dostupnija sredstva crnogorskim privrednicima. IRF je vraćao svoje kreditne obaveze pod definisanim uslovima i rokovima.

2. Svjetska banka (SB)

Svjetska banka (SB) predstavlja skup pet međunarodnih organizacija u čijoj odgovornosti je pružanje finansijske pomoći zemljama u svrhu ekonomskog razvoja i smanjenja siromaštva, te ohrabrenja međunarodnih investicija. Nakon učlanjenja u MMF, Crna Gora je postala i punopravna članica Svjetske banke sa članskom ulogom i pravima i obavezama koje proističu iz članstva u grupaciji koju čine: Međunarodna banka za obnovu i razvoj (International Bank for Reconstruction and Development IBRD), Međunarodna finansijska korporacija (International Financial Corporation, IFC), Međunarodno udruženje za razvoj (International Development Association, IDA), Multilateralna agencija za garantovanje investicija (Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA) i Međunarodni centar za rješavanje sporova (International Centre for Settlement of Investment Disputes, ICSID).

Do sada, saradnja sa Svjetskom bankom se ogledala kroz implemetaciju projekta "MIDAS" koji je Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD uspješno realizovao u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore od 2011. do 2016. godine.

MIGA- Multilateralna agencija za garantovanje investicija, agencija je Svjetske banke koja je osnovana radi globalne promocije stranih direktnih investicija na tržištima, u nastajanju eliminacije ili ublažavanja posljedica realizacije nekomercijalnih rizika u međunarodnim ekonomskim odnosima. MIGA pruža i tehničku pomoć stranim investitorima u cilju sigurnijeg ulaganja, naročito u manje razvijene zemlje.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD bi korišćenjem NHSOE instrumenta (Non-Honoring of Financial Obligation of state-owned enterprise) sa MIGA-om bio u prilici da obezbijedi značajna sredstva za ulaganje u crnogorsku privredu sa akcentom na nerazvijenije djelove zemlje, da osigura ravnomjerniji regionalni razvoj i ublaži ranjivost tog područja koja se, između ostalog, ogleda i u negativnim demografskim trendovima (*migracija mlađe populacije i dominacija staračkih domaćinstava*), smanji nezaposlenost i siromaštvo i sl.

U toku je osnivanje Fonda za energetska efikasnost sa ciljem poboljšanja energetske efikasnosti javnih građevina u Crnoj Gori i smanjenja zagađenja životne sredine. IRF CG AD je u komunikaciji sa Svjetskom Bankom u vezi sa upravljanjem ovim Fondom a čiji su stejkholderi SB i Vlada Crne Gore te će se kroz ovaj instrumet nastaviti uspješna saradnja sa ovom međunarodnom finansijskom institucijom.

3. Razvojna banka Savjeta Evrope (CEB)

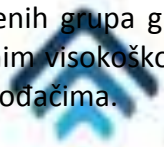
Razvojna banka savjeta Evrope je multilateralna razvojna banka sa socijalnim opredjeljenjem. Osnovana je sa ciljem da bi rješavala probleme izbjeglih lica, da bi kasnije proširila spektar djelovanja na oblasti koje direktno doprinose jačanju socijalne kohezije (uravnoteženog socijalnog razvoja) u Evropi. CEB čini 40 zemalja članica, uključujući 18 iz Centralne i Istočne Evrope. CEB funkcioniše u okviru Savjeta Evrope i podržava njegove prioritete. Međutim, ona je zaseban pravni subjekt i finansijski je nezavisna.

CEB predstavlja glavni instrument politike solidarnosti u Evropi, kako bi pomogla državama članicama ostvarenje održivog i uravnoteženog razvoja. U skladu s tim učestvuje u finansiranju socijalnih projekata, odgovara na hitne situacije i na taj način, doprinosi poboljšanju uslova života većine ugroženih djelova stanovništva.

CEB doprinosi implementaciji socijalno orjentisanih investicionih projekata kroz tri sektorske linije, redom:

- Jačanje socijalne integracije,
- Zaštita životne sredine,
- Podrška javnoj infrastrukturi sa socijalnim opredjeljenjem.

Investiciono-razvojni Fond je prepoznao mogućnost saradnje sa ovom razvojnom Institucijom te je nakon stupljenog kontakta sa istom aplicirao za finansijski okvir kojim bi se podržalo preduzetništvo i razvoj MSP kao okosnice crnogorske privrede. Aplikacija je predata u prvom dijelu 2017. Aplikacija je odobrena na administrativnom Odboru Banke te se očekuje početak saradnje u Januaru 2018. Investiciono –razvojni fond je odobreno 30 mil EUR. Namjena je da se ovim sredstvima podržavaju krediti do 50,000 EUR i to za finansiranje onih klijenata koji se nalaze u ekonomski nepovoljnijim regionima u Crnoj Gori kao i za finansiranje ekonomski ugroženih grupa građana poput radnika proglašanih tehnoloških viškova iz procesa tranzicije, svršenim visokoškolicima, ženama u biznisu, početnicima u biznisu kao i malim poljoprivrednim proizvođačima.

INVESTICIONO - RAZVOJNI FOND CRNE GORE A.D.

4. WB EDIF (*Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility*)

WB EDIF (*Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility*) je zajednička inicijativa Evropske unije, međunarodnih finansijskih institucija (EIF, EIB, EBRD, KfW), bilateralnih donatora i Vlada zemalja Zapadnog Balkana (Srbija, Hrvatska, Crna Gora, Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Makedonija). Program je zvanično pokrenut 5. decembra 2012. godine u cilju poboljšanja pristupa finansijskim sredstvima za mala i srednja preduzeća i ekonomskom razvoju Zapadnog Balkana.

U okviru WB EDIF programa Crna Gora ima posebne obaveze u okviru **ENIF Fonda** u dijelu odlučivanja o instituciji koja će imati ulogu jednog od „investitora“, kao i finansijska participacija.

ENIF - Fond za inovativna preduzeća je u fazi osnivanja jer je u toku potpisivanje Sporazuma o partnerstvu- Sporazum o komanditnom društvu. Fondom upravlja privatni fond RSG Capital Slovenija, menadžer fonda, izabran od strane Evropskog Investicionog Fonda.

Cilj Fonda je da obezbijedi finansiranje u vlasnički kapital za inovativna MSP od početne do razvojne faze (ulaganje u equity – akcije, kapital od emisije preferencijalnih akcija i kapital od emisije hibridnih–zamjenjivih obveznica t.j. obveznice zamjenjive u dionice, konvertibilni krediti, mezanin finansiranje). Ulaganje je u vrijednosti od 170,000 do 1 mil €.

Fond pruža mogućnost da nekoliko MSP iz Crne Gore budu izabrana za investiranje.

5. UNDP (United Nations Development Programme)

Jedna od najvažnijih zadataka kancelarije UNDP je pružanje podrške Crnoj Gori u sprovođenju ključnih reformi na putu pridruživanja Evropskoj uniji. U partnerstvu sa Vladom Crne Gore, organizacijama, opštinama i drugim subjektima, UNDP se fokusira na rezultate u tri najznačajnije oblasti – demokratskom upravljanju, socijalnoj inkluziji i održivom razvoju.

UNDP je u Investiciono-razvojnog fondu prepoznao pouzdanog partnera u kreiranju instrumenata sprovođenja programa za rodnu ravnopravnost IPA 2010. Kompletan program koji ima za cilj da poboljša položaj žena u domenu njihovog ličnog integriteta, ekonomskog napretka i političke zastupljenosti, finansiran je od strane Evropske unije, a realizovan u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava.

Konkretna uloga Investiciono-razvojnog fonda CG AD se ogleda u pružanju finansijske podrške pomenutoj ciljnoj grupi kroz kreiranje finansijskog instrumenta.

U 2015. godini je raspisana posebna kreditna linija za ovu ciljnu grupu, to će se implementacija iste nastaviti i u 2018. godini, četvrtu godinu za redom. Nastanak ove kreditne linije je uticao na Fond da od 2017. godine ponudi i beskamatnu kreditnu liniju za žene u biznisu sa ciljem uticaja na rast ženskog preduzetništva i generalno zapošljavanja žena u Crnoj Gori.

U 2017. godini uspostavljeni su kontakti sa projektnim timom UNDP-a u vezi sa osnivanjem Eko Fonda a u saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma. Očekuje se donošenje Programa uspostavljanja istog koji će obuhvatiti sva pitanja od značaja kao što su model funkcionisanja, izrada pravilnika i procedura, organizacionu strukturu, finansijskog plana itd. IRF je potencijalni organ upravljanja ovom institucijom.

6. Kineska banka za razvoj

Odlukom Vlade Crne Gore, IRF CG je pristupio među-bankarskoj asocijaciji Kine i Centralno-istočnih Evropskih zemalja (CEEC – China-Central Eastern Countries) u Septembru 2016 u liniji sa 16 razvojnih institucija iz zemalja članica i partnerskoj instituciji – Kineskom Bankom za razvoj. Cilj ove asocijacije je produbljivanje saradnje između finansijskih institucija zemalja članica i Kine u cilju razvoja ekonomija, društva, trgovine i investicija između zemalja konstituenata.

U toku su pregovori oko dvije kreditne linije između CDB-a i IRF-a. Jednom kreditnom linijom bi se finansirao obrtni kapital crnogorskih privrednika i podržavala njihova likvidnost dok bi druga kreditna linija bila korištena za investicije u strateškim sektorima crnogorske Ekonomije kao što su turizam, poljoprivreda, prerada drveta, proizvodnja i usluge (zanati, konsultantske usluge, IT itd.) ali takođe i za infrastrukturne projekte, energetiku, projekte zaštite životne sredine i slično.

7. Abu Dabi fond za razvoj

IRF je u 2017. godini posredno uspostavio saradnju i sa Abu Dabi fondom za razvoj kroz ADMAS projekat čiji je razvojni cilj rast konkurentnosti i jačanje integracija unutar prehrambenog lanca u Crnoj Gori što bi u krajnjem dovelo do održivog korišćenja prirodnih resursa i poboljšanju životnog standarda u ruralnim područjima. Osnovni cilj ovog projekta je da se preduzećima i gazdinstvima u sektoru poljoprivrede i srodnim sektorima u Crnoj Gori uspostavi sistem povoljnijeg pristupa kreditnih sredstava koji bi na taj način unaprijedio njihovo učešće na tržištu i poslovne standarde.

Ovaj kreditni aranžman je inicijano potpisan u 2015. Godini između Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja i Abu Dabi fonda za razvoj. Od kraja Jula 2017. za realizaciju projekta je zadužen IRF CG AD. Razlozi su ograničeni kapaciteti i nedovoljno iskustvo Ministarstva u dodjeli kredita, kao i pozicije IRF-a kao već etablirane i razvijene finansijske institucije koja ima višegodišnje iskustvo u realizaciji kreditnih aranžmana sa drugim inostranim finansijskim institucijama. Ostalo je da se plasira još 23,8 mil EUR iz ovog aranžmana dok je ukupni iznos sredstava 50 mil \$. IRF prepoznaje ovaj projekat kao odskočnu dasku za razvoj saradnje sa ovom razvojnom institucijom.

Radi efikasnije i uspješnije realizacije predmetnog kreditnog aranžmana po osnovu Ugovora između IRF-a i ADFD-a, predloženo je da se smanji minimalni iznos kredita sa 1,000,000.00€ na 100,000.00€ radi šireg obuhvata potencijalnih korisnika ADMAS projekta odnosno da se iznos prilagodi realnoj apsorpcijskoj sposobnosti šireg kruga potencijalnih korisnika u Crnoj Gori. Ovo iz razloga jer crnogorsku poljoprivredu karakterišu tradicionalna proizvodnja i mala prirodna poljoprivreda.

8. Regionalne finansijske organizacije

IRF CG AD je uspostavio bilateralnu ali i multilateralnu saradnju sa većinom razvojnih institucija zemalja iz okruženja. Svrha uspostavljanja saradnje sa institucijama iz okruženja je razmjena uporednih iskustava u svojim operacijama i razvojnim procesima, benchmarking, promovisanje programa i projekata koji podstiču međusobnu saradnju, a naročito podržavaju razvoj aktivnosti i projekata od zajedničkog interesa. IRF će i u narednom period promovisati saradnju sa regionalnim finansijskim organizacijama zasnovanu na načelima jednakosti, uzajamne koristi, poštovanja i povjerenja u skladu sa utvrđenom međunarodnom bankarskom praksom i svim važećim zakonima i propisima. Ističemo dugogodišnju i plodonosnu saradnju sa Hrvatskom bankom za obnovu i razvoj (HBOR) i Slovenskom izvoznom i razvojnom bankom (SID) ali i sa Makedonskom bankom za podršku i razvoj (MBPR) i Fondom za razvoj Republike Srbije. Očekuje se uspostavljanje saradnje i sa mađarskom EXIM bankom.

Prilikom posjete Sloveniji, u septembru 2017 Investiciono razvojni fond Crne Gore je potpisao Sporazum o saradnji sa slovenačkom bankom za izvoz i razvoj-SID banka. Potpisivanje sporazuma je značajan instrument u jačanju bilateralnih ekonomskih odnosa i podsticanja razvoja preduzetništva Crne Gore i Slovenije, na obostrano zadovoljstvo i interes.

9. Banke na crnogorskom tržištu

Kreditna podrška sektoru MSP i preduzetnicima posredstvom i uz učešće poslovnih banaka realizuje se na osnovu potpisanog Protokola o poslovnoj saradnji sa svim bankama u Crnoj Gori koje su iskazale svoj interes i spremnost da učestvuju u ovim aktivnostima.

Banke sa kojima Fond ima uspostavljenu saradnju tokom 2017. godine su:

- ❖ Erste Banka AD Podgorica;
- ❖ NLB Montenegrobanka AD Podgorica;
- ❖ Hipotekarna banka AD Podgorica;
- ❖ Hypo Alpe Adria Banka AD Podgorica;
- ❖ Atlas Banka AD Podgorica;
- ❖ Komercijalna banka AD Budva;
- ❖ Prva Banka Crne Gore AD Podgorica;
- ❖ Universal capital Bank AD Podgorica;
- ❖ Lovćen banka AD Podgorica;
- ❖ Zapad banka AD Podgorica;
- ❖ Invest Banka Montenegro AD Podgorica.
- ❖ Nova banka AD, Podgorica

Planirano je da se uspostavi poslovna saradnja sa svim poslovnim bankama na teritoriji Crne Gore.

Preko instrumenta kreditne podrške IRF će pokušati da utiče na smanjenje kamata u bankarskom sektoru. Pored ostalih instrumenata sa nivoa države, IRF CG AD će sistemom partnerstva pokušati da utiče na banke da više sredstava ulože u razvojne projekte kao i u projekte iz prioritarnih sektora razvoja poljoprivreda, turizam, drvoprerađiva i dr.

IRF u cilju ostvarenja svojih zadataka, saraduje sa velikim dijelom javnog sektora sa ciljem obezbjeđivanja što boljih uslova za rast i razvoj crnogorske privrede kroz realizaciju strateških programa i planova Vlade, a od kojih ističemo sljedeće:

10. Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore

Investiciono-razvojni fond A.D. je imao uspješnu saradnju sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja u okviru MIDAS projekta. Riječ je o Projektu institucionalnog razvoja i jačanja poljoprivrede ("Montenegro Institutional Development and Agriculture Strengthening" - MIDAS projekat) koji su realizovali Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Svjetska banka u cilju jačanja poljoprivrede i ruralnog razvoja kao i promovisanju unapređenja zaštite životne sredine u skladu sa standardima Evropske unije (EU). Ovaj projekat je naslijeđen IPARD i IPARD like inicijativom Ministarstva za finansiranje privrednika koji se bave poljoprivredom i proizvodnjom hrane za koje je IRF u 2017. godini nudio posebne kreditne linije.

Ovaj projekat ima za cilj da obuhvati sve sektore primarne poljoprivredne proizvodnje: mljekarstvo, govedarstvo, ovčarstvo i kozarstvo, svinjogojstvo, živinarstvo, voće, povrće, pečurke i ratarske kulture (žitarice), aromatično i ljekovito bilje, vinogradarstvo, maslinarstvo,

sektor pčelarstva i sektor akvakulture. Potencijalnim korisnicima projekta biće dostupna bespovratna pomoć za investicije koje imaju za cilj povećanje poljoprivredne proizvodnje, kvaliteta proizvoda kao i podizanje higijenskih standarda na gazdinstvima.

Kako su ove dvije institucije ostvarile uspješnu saradnju to će se ista nastaviti u narednoj godini. Ovdje se, pored pomenutih programa koji su aktuelni (IPARD, IPARD like) misli i na učešće IRF-a u realizaciji projekta koji se realizuje u saradnji sa Abu Dabi Fondom za Razvoj iz Ujedinjenih Arapskih Emirata. IRF je obezbijedio i posebnu kreditnu liniju namijenjenu korisnicima grantova iz Agro budžeta.

IPARD, IPARD like i ADMAS projekti predstavljaju veliku razvojnu šansu za crnogorsku poljoprivredu.

11. Ministarstvo održivog razvoja i turizma

U 2017. godini IRF je otvorio kreditnu liniju u saradnji sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma u vezi sa projektom "Sva čuda Crne Gore". Ovaj projekat predstavlja mehanizam oživljavanja interesovanja za turistički neafirmisane i nepoznate crnogorske lokalitete. Na taj način se poboljšavaju pretpostavke za ekonomsku valorizaciju bogatstava koja imamo, diversifikovanje turističke ponude i bolji turistički rezultat.

Pored navedenih projekata, IRF će učestvovati u realizaciji onih projekata koje Ministarstvo prepoznata kao prioritetne, a koji su iz oblasti održivog razvoja (zaštite životne sredine, rješenje pitanja otpadnih voda na lokalnom nivou i sl.) i turizma.

Sporazum o saradnji u okviru "Programa subvencionisanja kamatne stope na kredite odobrene preduzećima iz oblasti turizma i ugostiteljstva, potpisan je 2016.godine između Ministarstva održivog razvoja i turizma i Investiciono - razvojnog fonda Crne Gore.

Cilj Sporazuma je uspostavljanje bliže saradnje između Ministarstva i IRF, u oblasti podrške razvoja preduzetništva kao značajnog faktora ekonomskog i društvenog razvoja Crne Gore, a u okviru "Programa subvencionisanja kamatne stope na kredite odobrene preduzećima iz oblasti turizma i ugostiteljstva".

Svrha Programa je podrška preduzetništvu putem unapređenja postojećih i otvaranja novih mikro, malih i srednjih privrednih društava i pomoći preduzetnicima u oblasti turizma i ugostiteljstva kroz subvencionisanje kamatnih stopa na njihova kreditna zaduženja, čime bi se unaprijedila turistička ponuda, ali i stvorili uslovi za povećanje broja radnih mjesta i ukupnih prihoda u turizmu i sa turizmom povezanim djelatnostima.

12. Ministarstvo ekonomije

U namjeri da ostvari postavljene ciljeve, Investiciono-razvojni fond CG AD će zajedno sa Ministarstvom ekonomije u 2017. godini nastaviti sa instrumentom koji ima za cilj podsticanje konkurentnosti preduzetnika mikro, malih i srednjih preduzeća kroz razvoj klasterke proizvodnje u Crnoj Gori. Od 2017. godine IRF nudi klijentima i kreditnu liniju za modernizaciju industrije u saradnji sa Ministarstvom ekonomije. Ovaj program treba da doprinese realizaciji ciljeva definisanih Strategijom razvoja prerađivačke industrije 2014 - 2018, koji se odnose na: povećanje zaposlenosti (otvaranje novih preduzeća, povećanje kapaciteta, uvođenje novih proizvoda), povećanje konkurentnosti (veća produktivnost, bolji kvalitet, povoljnija struktura proizvoda, inovativnost, edukacija), jačanje izvoznih mogućnosti (modernizacija poslovanja – tehnologija, upravljanje, marketing, uvođenje proizvoda koje traže strana tržišta, povezivanje proizvođača radi zajedničkog nastupa, stimulansi za izvoz) i rast BDP-a (veći obim proizvodnje, veći stepen prerade, veća bruto dodata vrijednost).

Specifični ciljevi Programa su:

- unaprjeđenje tehnoloških procesa, proizvoda i usluga,
- povećanje obima i vrijednosti prometa,
- smanjenje troškova nabavke opreme,
- smanjenje troškova finansiranja proizvodne opreme kroz subvencionisanje dijela troškova nabavke opreme.

Pored navedenog, u saradnji sa ovim Ministarstvom, Investiciono razvojni fond CG je stejkholder u okviru Programa za razvoj preduzeća i inovacije Zapadnog Balkana (Western Balkan Enterprise Development and Innovation Facility-WB EDIF)-ENIF Fond za inovativna preduzeća.

Osnovni ciljevi WB EDIF Programa odnose se na poboljšanje pristupa finansijskim sredstvima za mala i srednja preduzeća kroz podsticanje i promovisanje nastanaka novih i rast postojećih inovativnih preduzeća koja imaju visok potencijal za rast. Inicijativa uključuje i novi vid finansiranja u kapital-equity, rizični (venture) kapital, čime ujedno treba da doprinese nastanku i razvoju regionalnog tržišta rizičnog kapitala. Fond raspolaže sa 40 mil EUR kapitala spremnog za plasman kranjim korisnicima. Sredstva se plasiraju kroz novi instrument ulaganja u kapital. Vrijednost investicija po preduzeću se u prosjeku kreće od 100.000 EUR do 3.000.000 mil EUR. Ovim fondom upravlja SC Ventures, firma izabrana od strane EIF-a čiji menadžeri imaju značajno iskustvo investiranja u kapital u prethodnom periodu.

IRF i Ministarstvo će sarađivati u oblasti razvoja preduzetništva koje ima za cilj otvaranje novih radnih mjesta, bilo da je u pitanju osnivanje sopstvenog biznisa ili podsticaj ulaganju u dalji razvoj informacionog društva, uvođenjem novih tehnologija, jačanju i poboljšanju konkurentnosti. IRF je u okviru posebnog Programa kreditiranja za 2016. godinu, radi pružanja finansijske podrške, obezbjedio direktnu kreditnu liniju za ICT zainteresovanim korisnicima kredita sa kojom se nastavilo i u 2017. godini. Ova kreditna linija je namjenjena preduzetnicima i preduzećima iz oblasti ICT sektora. Sredstva iz ove kreditne linije su usmjerena investicijama za unaprjeđenje ICT infrastrukture, razvoj novih proizvoda i usluga u ovoj oblasti, kao i modela

poslovanja baziranih na informatičkoj tehnologiji. Očekuje se da ova kreditna linija bude aktivna i u narednom periodu.

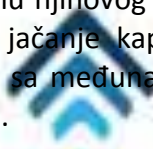
Buduća saradnja sa Ministarstvom ekonomije podrazumijeva i saradnju na drugim prioritetnim projektima (npr. iz oblasti energetike i energetske efikasnosti) po istom ili sličnom mehanizmu.

13. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava

Saradnja sa ovim Ministarstvom se ogleda u kreiranju, a kasnije i realizaciji instrumenta koji će biti kreiran u cilju realizacije programa za rodnu ravnopravnost - podrška posebnoj ciljnoj grupi ženama u biznisu.

U 2015. godini kreirana je kreditna linija koja je maksimalno prilagođena zahtjevima i potrebama ove ciljne grupe koja se realizovala i tokom 2017. godine. Takođe, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ulaže dodatne napore kako bi ovoj ciljnoj grupi pružilo veću podršku u smislu informisanosti, edukacije i stalnog monitoringa, zajedno sa UNDP-om.

Program za rodnu ravnopravnost IPA 2010, koji zajednički sprovode UNDP i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, a finansira ga Evropska unija, ima za cilj da poboljša položaj žena u domenu njihovog ličnog integriteta, ekonomskog napretka i političke zastupljenosti. Konkretni cilj je jačanje kapaciteta, poboljšanje mehanizama i unapređenje odgovarajućih politika, u skladu sa međunarodnim okvirima (UN i EU), nacionalnim politikama i razvojnim prioritetima zemlje.

INVESTICIONO - RAZVOJNI FOND CRNE GORE A.D.

Imajući u vidu naprijed navedeno, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD je, u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i UNDP-om, definisao (ne)finansijsku podršku radi poboljšanja uslova za razvoj ženskog preduzetništva u Crnoj Gori.

Na osnovu istraživanja koje je sprovelo pomenuto Ministarstvo zajedno sa UNDP-om, riječ je o srednje obrazovanoj populaciji, kojoj će se pored informisanosti pružiti i monitoring koji podrazumijeva njihov stalni kontakt sa predstavnicima ovih institucija. Monitoring, takođe, podrazumijeva seriju edukativnih aktivnosti u cilju osposobljavanja žena za sticanje preduzetničkih znanja i vještina prije apliciranja za kredit i nakon realizacije kredita. Dalje, monitoring podrazumijeva i nastavak mentorstva nad finansiranim biznisom kako bi se ženama pružila podrška da uspješno realizaciju prezentovane/započete ideje.

IRF će nastojati da osnaži saradnju sa ministarstvom i u narednom periodu sve u cilju pomoći ugroženim grupama građana da lakše dođu do sredstava i ostvare svoje biznis ideje.

14. Ministarstvo finansija

Osnovna saradnja IRF CG AD i Ministarstva finansija ogleda se u zajedničkom radu na projektima koji se posebno tiču obezbjeđivanja sredstava od stranih finansijskih institucija, kao što su

sredstva od Svjetske Banke, Evropske investicione banke, sredstva iz UAE (Ujedinjenih arapskih emirata) i iz sl. izvora.

Jako je važno nastaviti sinhronizovanu saradnju između ove dvije institucije u pogledu obezbjeđivanja informacija koje su od velikog značaja za strane finansijske institucije u procesu odobravanja sredstava za IRF CG AD.

Kao što je i do sada bila praksa, Ministarstvo finansija će i u 2018. godini pružati podršku IRF CG AD kada je riječ o kreiranju projekata za ovakve i slične namjene.

15. Poreska uprava

Pravilima i procedurama IRF CG AD definisano je da korisnici kreditnih sredstava ne mogu biti ona lica koja imaju neizmirenih obaveza prema Poreskoj upravi. Shodno tome, Investiciono-razvojni fond CG AD sa Poreskom upravom ostvaruje komunikaciju na nedeljnom nivou, kako bi dobio potrebne podatke o poreskim obavezama lica koja su u procesu kreditne analize kod IRF CG AD.

Na ovaj način, osim što dobija brzo i precizno tražene podatke, IRF CG AD, skraćuje vrijeme preduzetnicima prilikom prikupljanja potrebne dokumentacije i smanjuju se biznis barijere.

Dobra poslovna saradnja sa Poreskom upravom nastaviće se i u 2018. godini, posebno imajući u vidu namjeru IRF CG AD da i u 2018. godini stimuliše disciplinovane poreske obveznike koji se nalaze na tzv "Bijeloj listi" koju, zajedno sa Ministarstvom finansija, objavljuje Poreska uprava Crne Gore.

16. Opštine

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD je usvojio dugogodišnju praksu da, da uz pomoć opština, vrši promociju svojih proizvoda - kreditnih linija kao i da organizuje obilaske manje razvijenim opštinama i opštinama sjevernog regiona. Ova praksa će se nastaviti i u 2018. godini, a IRF će raditi na intenziviranju i unapređenju postojeće saradnje. U narednoj godini očekuje se od opština da još aktivnije učestvuju u stvaranju šire dostupnosti informacija o uslovima i proizvodima koje nudi Investiciono-razvojnog fonda CG AD.

Opštine u Crnoj Gori igraju ključnu ulogu u obezbjeđenju lokalnog ekonomskog razvoja određenog regiona. Uz podršku Zajednice opština moguće je poboljšati međuopštinsku saradnju, koja je ključna za razvoj klastera koji se proteže na teritoriji nekoliko opština. Imajući u vidu postojanje navedenog institucionalnog okvira u državi, opštine mogu predstavljati pokretač razvoja klastera. Takođe, saradnju u budućem periodu je potrebno usmjeriti i na smanjenje administrativnih barijera za razvoj preduzetništva u Crnoj Gori. Ovdje se misli na vrijeme i troškove izdavanja potrebne dokumentacije koja je preduzetnicima neophodna prilikom realizacije planiranih investicija.

S obzirom da najveći broj MMSP živi i radi lokalno, od velike važnosti je uloga lokalne samouprave u podsticanju razvoja MMSP. To se posebno ogleda u uspostavljanju povoljnog poslovnog ambijenta na lokalnom nivou, obezbjeđivanjem potrebne lokalne institucionalne infrastrukture, koja pruža poslovne informacije, usluge i obuke za MMSP, kao i različite oblike finansijske podrške. U tom smislu, zajedničko djelovanje lokalnih samouprava i IRF CG AD kao i samo udruživanje lokalnih samouprava, neophodno je za uspostavljanje sveobuhvatne podrške MMSP, uz politiku povećanja konkurentnosti i smanjenja neravnomjernosti u regionalnom razvoju.

Posebnu pažnju treba posvetiti preduzetničkoj infrastrukturi. U cilju tehničko-tehnološkog unapređenja potrebno je formiranje biznis centara kao i tehnoloških parkova, dok je za sticanje znanja i vještina za bavljenje biznisom potrebno uspostavljanje preduzetničkih inkubatora na nivou lokalnih uprava.

Posebno je važno istaći da će se i u 2018. godini nastaviti praksa da, umjesto finansiranja opština za infrastrukturne projekte, pažnja posveti finansiranju infrastrukturnih projekata koji su isključivo u funkciji razvoja biznisa i/ili stvaranju uslova za nova radna mjesta. Naime, ukoliko je razvoj komunalne infrastrukture neophodan za nesmetan razvoj biznisa u nekoj opštini, u tom smislu će ulaganje u uspostavljanje sistema za zaštitu životne sredine biti opravdano, takođe u tom slučaju je opravdano i ulaganje u vodovodnu infrastrukturu odnosno u unapređenje sistema vodosnabdijevanja (prečišćavanje otpadnih voda i sl). Dodatno, ukoliko je ulaganje u putnu infrastrukturu uslov za nesmetan rast i razvoj poljoprivrede i ruralnog dijela države Crne Gore, onda će se i u tom smislu smatrati opravdanim ulaganje u projekte ovog tipa. Važno je istaći da je IRF do sada finansirao značajne infrastrukturne projekte ovoga tipa obezbjeđivši povoljna kreditna sredstva za lokalne samouprave.

Takođe, razvojem biznis zona na nivou lokalne samouprave podstiče se ravnomjeran razvoj Crne Gore i povećava zaposlenost. Zona u kojoj se odvija privredna djelatnost trebala bi biti opremljena energetsom infrastrukturom (trafostanice, javna rasvjeta, električni priključci itd.), komunalnom infrastrukturom (vodovodne instalacije, kanalizacije u zoni i priključak na spoljne instalacije), saobraćajnom infrastrukturom (pristupni putevi i saobraćajnice u zoni) telefonskim priključcima i sl.

Imajući u vidu prednosti biznis zona (novo zapošljavanje, podsticanje ulaganja u nove investicije kao i druge olakšice u poslovanju), ulaganje u infrastrukturu koja je u funkciji razvoja i stvaranja biznis zona se smatra opravdanom.

Takođe, opštine mogu da utiču na određivanje prioriteta za finansiranje određenih projekata. Opštine mogu, uz izdavanje garancije, preporučiti određene projekte od značaja za privredni razvoj države Crne Gore koje bi IRF CG AD, u skladu sa svojim procedurama, finansirao.

Sa svim navedenim, kao i ostalim institucijama u državi, Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će uložiti dodatne napore da u što većoj mjeri utiče na smanjenje barijera u razvoju crnogorskog preduzetništva.

VI. ORGANIZACIJA I LJUDSKI RESURSI

Ljudski resursi podrazumijevaju cjelokupno iskustvo, vještine i kompetencije zaposlenih unutar jedne kompanije. Ljudski resursi su ključni faktor stvaranja vrijednosti u savremenom poslovanju, pa samim tim i ulaganje u ljudske resurse je isplativije od ulaganja u bilo koji drugi resurs.

Ulaganje u stvaranje baze kvalitetnih ljudskih resursa u IRF-u smatra se kao imperativ, kao ulaganje u budućnost, sticanje i obezbjeđivanje konkurentnih i komparativnih prednosti na tržištu. Obrazovanje i razvoj ljudskih resursa se odnosi na planirane aktivnosti koje imaju za cilj da olakšaju zaposlenima ovladavanje sposobnostima vezanih za određeni posao. Te sposobnosti uključuju znanje, vještine ili ponašanja ključna za efikasno obavljanje posla.

IRF kao finansijska institucija, ima za cilj da pruži finansijsku podršku realizaciji razvojnih projekata kojima se podstiče održivi i ravnomjerni ekonomski i društveni razvoj Crne Gore. Poslovanje IRF-a na domaćem i međunarodnom finansijskom tržištu imperativno nameće potrebu kvalitetnog upravljanja ljudskim resursima, koji individualno i timski doprinose ostvarenju misije i uloge Fonda, ali i rezultata poslovanja. Upravljanje ljudskim resursima ima za cilj razvijanje odgovornosti i povećanje produktivnosti i efikasnosti svakog posebnog sektora, povezuje timove i ljude, ubrzava i olakšava procese.

Upravljanje ljudskim resursima podrazumjeva i stvaranje dobrog poslovnog ambijenta unutar IRF-a koji će se prepoznati po pozitivnoj poslovnoj klimi, motivisanim i timski orijentisanim zaposlenima, po kreativnim idejama za unapređenje poslovanja, kao i po kvalitetnim međuljudskim odnosima. Sa ovakvim poslovnim okruženjem, menadžment IRF-a zadržava svoje kvalitetne ljudske resurse i motiviše ih za postizanje očekivanih rezultata.

Aktivnosti zapošljavanja novih kadrova u IRF-u usmjerene su ka privlačenju kvalitetnih pojedinaca, koji su usko specijalizovani za određenu oblast, koji posjeduju dodatna znanja, vještine i kompetencije za obavljanje poslova koji su u nadležnosti IRF-a.

Znanja novozaposlenih i već postojećih zaposlenih, kontinuirano se nadograđuju, kako bi ih mogli primijenjivati u svakodnevnim aktivnostima u cilju postizanja konkurentne prednosti IRF-a na tržištu.

Pravilnikom o organizacionoj strukturi i sistematizaciji radnih mjesta Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore A.D uređuju se pitanja koja se odnose na poslovne procese, unutrašnju organizaciju i sistematizaciju radnih mjesta u Investiciono-razvojnog fondu Crne Gore A.D.

Unutrašnja organizacija i sistematizacija radnih mjesta postavljena je da ostvari ciljeve Fonda i da bude u funkciji efikasne i efektivne realizacije poslovnih procesa kojima se obezbjeđuje ostvarivanje cjelishodnosti, ekonomičnosti i funkcionalnosti, s jedne strane i uzajamne povezanosti poslova, s druge strane, poštujući načela:

- grupisanja istovrsnih ili srodnih i međusobno povezanih poslova u odgovarajuće organizacione jedinice Fonda;
- obezbjeđenja djelotvornog i skladnog rada i efikasnog nadzora nad sektorima i službama;
- obezbjeđenja efikasnog i efektivnog postupanja po zahtjevima klijenata Fonda;
- obezbjeđenja zakonitosti rada Fonda.

Osnovne organizacione jedinice Fonda grupisane su u 3 cjeline: Kabinet Izvršnog direktora, Sektor za finansijske plasmane i Sektor za upravljanje imovinom i pravne poslove.

U okviru osnovnih organizacionih jedinica IRF-a formirane su niže organizacione jedinice, službe i odjeljenja. Takođe, u okviru svih organizacionih jedinica definisan je broj i opis utvrđenih radnih mjesta, kao i uslovi za obavljanje utvrđenih poslova i zadataka.

Tokom prethodnog perioda, kao posledica konstantnog razvoja, poboljšanja i rasta pružanja finansijske podrške IRF -a, ukazala se potreba kako za formiranjem novih službi, tako i za radno angažovanje dodatnog broja izvršioca.

Usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Investiciono-razvojnom fondu Crne Gore djelatnost IRF-a će biti proširena na način da će IRF, pored poslova kreditiranja, vršiti i poslove izdavanja garancija za uredno izmirenje obaveza korisnika kredita, a čije pokriće će biti sredstva Garantno fonda koji će funkcionisati u okviru Fonda. Takođe, novine u dijelu djelatnosti IRF-a su odobravanje kredita u funkciji podrške socijalnom preduzetništvu, samozapošljavaju i jačanju početnog biznisa (mikrokreditiranje) i poslovi osiguranja izvoza. Sve navedeno će nametnuti potrebu preispitivanja izmjene postojeće organizacione strukture, odnosno njenog prilagođavanja novonastalim uslovima, formiranja novih organizacionih jedinica i angažovanja dodatnog broja izvršioca. Svim navedenim pitanjima menadžment Fonda će u 2018.godini posvetiti posebnu pažnju, a sve sa ciljem da Fond i u budućem periodu doprinese daljem podsticaju privrednog razvoja Crne Gore, podrške preduzetništvu i novom zapošljavanju.

VII. RAZVOJ INFORMACIONOG SISTEMA

Ostvarenje rasta obima poslovanja, te broj i kvaliteta proizvoda koje nudi IRF CG svojim klijentima svako podrazumijeva i visok stepen primjene informacionih tehnologija u skladu sa definisanim poslovnim potrebama. Kako je jednu od važnijih misija IRF CG ta da bude pouzdan partner svojim klijentima i pružanje raznih vrsta poslovnih usluga stoga se od Informacionog sistema IRF CG zahtjeva da podrži, unapređuje i automatizuje poslovne procese kako bi se što efikasnije i djelotvornije ostvarivali postavljeni poslovni ciljevi i postigla konkurentska prednost.

U skladu sa navedenim očekivanjima u 2018. godini će se nastaviti sa daljim procesom razvoja Informacionog sistema IRF CG u oblasti novih softverskih rješenja tako i na planu modernizacije i proširenja hardverskih kapaciteta, a u skladu sa dobrim IT standardima i praksama.

Služba za informacione tehnologije u saradnji sa ostalim službama u 2018.g. je planirala nabavku i implementaciju softverskih rješenja:

- Menadžmenta kolaterala koji će omogućiti evidenciju svih tipova obezbjedjenja koji se koriste za pokrivanje izloženosti, kao i njihovu alokaciju na potraživanja sa ciljem kontrole i smanjenja kreditnog rizika.
- Aplikacija za automatizaciju procesa klasifikacije i obračuna ispravki vrijednosti bilansne aktive kao i rezervisanja za gubitke po vanbilasnim stavkama na pojedinačnoj i grupnoj osnovi, a u skladu sa metodologijama MRS, MSFI, Internom metodologijom banka i Odlukama CBCG.
- Novi modul - Faktoring-a, koji će zamjeniti postojeći modul. Isti bi omogućio automatizaciju obračuna kamata i potpuno podržao čitav niz poslovnih procesa odnosno životni tok od donošenja Odluke do potpune realizacije faktoring aranžmana.
- Nastavak razvoja aplikacije za finansijsku analizu i monitoring portfolio-a u dijelu praćenje naplate potraživanja, kontrole i praćenja senzitivnog procesa životnog ciklusa kreditnog aranžmana, od nastanka do kompletnog procesa prinudne naplate.

Povećanje broja radnih stanica, štampača, i nadogradnja postojeće mrežne i komunikacione infrastrukture zahtjeva reviziju postojećeg bekap sistema odnosno nadogradnju istog u skladu sa novonastalim potrebama. U pogledu povećanja bezbjednosti posebna pažnja posvetiće se i implementaciji monitoringa log-ova odnosno bilježenja svake aktivnosti na pojedinačnom IT resursu, monitoringa server sale i monitoringa ključnih IT resursa.

U cilju usaglašavanja sa svjetskim standardima iz područja informacionih tehnologija, odnosno u cilju smanjenja rizika od incidenata i povećanja sigurnosnog aspekta Informacionog sistema IRF CG u toku naredne godine planirano je donošenje novih internih procedura i revizija postojećih akata.

VIII. MARKETING STRATEGIJA

Osnova buduće aktivnosti IRF CG AD odnosiće se na podršku razvoja preduzetništva u Crnoj Gori, (malim i srednjim preduzećima, preduzetnicima, poljoprivrednicima), podršku infrastrukturnim i ekološkim projektima, kroz različite instrumente finansijske podrške, kroz podsticaj unapređenja proizvodnih kapaciteta, podsticaj i osiguranje izvoza, podršku otvaranju novih radnih mjesta, a u skladu sa Ekonomskom politikom Vlade Crne Gore. Strateški pristup IRF CG AD je fokusirati se na ciljnu grupu, kojoj se želi obratiti, istaći prednosti uslova finansijske podrške u odnosu na konkurenciju i time predstaviti IRF kao finansijsku Instituciju koja ima za cilj razvoj ekonomije Crne Gore, poslujući po principu društvene odgovornosti.

Cilj promocije IRF-a je približiti sve potrebne informacije potencijalnim korisnicima kredita i faktoring finansiranja. Marketing će pored informativne uloge, imati i edukativnu. Kroz razne oblike nastupa u javnosti, IRF će se usmjeriti i na organizovanje edukativno-promotivnih programa.

- *Pristup „jedan na jedan“* , koji je u fokusu, gdje će se u direktnom kontaktu sa preduzetnikom predstaviti uslovi finansiranja za kreditnu liniju koja je u domenu njegovog interesovanja.
- *Prezentacije*, po kojima je IRF CG AD prepoznat kao institucija koja ide kod korisnika, posjećuje crnogorske opštine i prezentuje uslove finansiranja svim zainteresovanim investitorima. Na ovaj način žele se pružiti sve potrebne informacije o uslovima za dobijanje kredita i time omogućiti upoznavanje sa proizvodima IRF-a. Potpisanim Sporazumom o saradnji između IRF-a i ZZZCG, nastavićemo sa realizacijom kampanje pod sloganom „Šansa za posao“, i u 2018. godini, koja između ostalog ima za cilj promociju finansijskih instrumenata podrške namijenjene posebnim ciljnim grupama:
 - *Žene u biznisu,*
 - *Visokoškolci koji su na evidenciji ZZZCG,*
 - *Tehnološki viškovi,*
 - *Mladi u biznisu,*
 - *Individualni poljoprivredni proizvođači.*

Komunikacija IRF-a povodom kampanje pod sloganom „Šansa za posao“ bazira se na tome da se javnosti objasne šanse koje stoje pred biznisom u Crnoj Gori i mogućnosti da te šanse iskoriste. Cilj kampanje je da se uz nefinansijsku podršku ZZZCG (konsultacije, priprema i izrada biznis planova, edukacija) i uz povoljne kredite IRF-a (prije svega beskamratne kredite) dodatno stimulišu posebne ciljne grupe (žene, mladi, visokoškolci, tehnološki viškovi, individualni poljoprivredni proizvođači) da osnuju sopstvena preduzeća i na taj način otvore nova radna mjesta za sebe, ali i za druge.

Akcent promocije u 2018.godini će biti na uvođenje novih instrumenata podrške IRF-a: Garantni fond i mikrofinansiranje.

- *Prezentacije biznis asocijacijama* – Organizovaće se prezentacije za Biznis asocijacije i za njihove članove, kao i seminari i radionice.

- *Prisustvo IRF-a i zajedničkih nastupa preduzeća na međunarodnim sajmovima* - Prisustvo međunarodnim sajmovima je prilika da crnogorski preduzetnici promovišu svoje proizvode na međunarodnom tržištu i uspostave nove kontakte. Potrebno je nastaviti da se raznim instrumentima omogući prisustvo crnogorskih preduzeća na međunarodnim sajmovima, kao što je to IRF uspješno realizovao učešćem na ovogodišnjem sajmu obrta i preduzetništva u Sloveniji (MOS Celje).
- *Oglašavanje u medijima* - Veoma je važno da svaki potencijalni klijent tačno prepozna svoja poslovna interesovanja u pojedinim kreditnim proizvodima. Polazeći od ovog stanovišta, IRF je za 2018. godinu Medija planom predvidio oglašavanje u elektronskim i štampanim medijima, gdje će se posebna pažnja posvetiti da u fokusu interesovanja bude svako preduzeće, preduzetnik, poljoprivrednik kome se želimo obratiti kao potencijalnom investitoru. Pored direktnog marketinga - reklama IRF-a, akcenat će biti na indirektni marketnig, tj. promociju IRF-a putem PR tekstova i televizijskih priloga o uspješnim projektima koje je IRF finansijski podržao. Na taj način podstičemo potencijalne korisnike naših kreditnih sredstava, da se vođeni pozitivnim primjerima uspješnih preduzetnika odvaži i pokrenu sopstveni biznis i realizuju neku od svojih ideja. U protekloj godini, kampanja o publikovanju uspješnih crnogorskih preduzetnika pokazala je pozitivne efekte, pa će IRF i u narednoj poslovnoj godini nastaviti saradnju sa medijskim kućama po osnovu ovog projekta.

Posebna pažnja će se posvetiti razvoju Strategije komunikacije IRF-a za 2018. godinu, koja će se bazirati na tome da se što većem broju ljudi objasne šanse, koje stoje pred biznisom u Crnoj Gori i mogućnosti da te šanse iskoriste.

Planirano ćemo postići promocijom: znanja, produktivnosti, jednakih mogućnosti za sve, valorizacije prirodnih resursa, kao i odgovornog odnosa prema obavezama.

Investiciono-razvojni fond je razvijenim Alatima za PR (odnose sa javnošću) za narednu poslovnu godinu, planirao promociju svih djelatnosti koje finansira, kao i promociju samog postojanja institucije i njenog brenda.

Alati koji će se koristiti u pomenute svrhe su:

- Nagrade za najbolju biznis ideju/najboljeg klijenta;
- Sajmovi održivih biznis ideja u Crnoj Gori i inostranstvu
- Kontinuirana promocija uspješnih klijenata IRF-a;
- Radionice;
- Besplatna info-linija – Call centar;
- Medijski nastupi ključnih ljudi;
- Newsletter;
- Digitalni marketing – Portali, Google Adwords, Facebook
- Press clipping.

Cilj strategije komunikacije je da se poboljša prezentovanje javnosti onoga čime se Investiciono-razvojni fond bavi. Mjerljiv rezultat bi bio da: anketa koja će se i ove godine sprovesti među građanima i preduzetnicima, nakon primjene strategije, pokaže da su bolje upoznati sa djelatnošću i načinom funkcionisanja IRF-a, da građani zainteresovani za razvoj preduzetništva budu bolje informisani o mogućnostima jednakim za sve koje im otvara IRF, i da opšta javnost bude svjesnija kako je preduzetništvo najsigurniji (mada ne i najlakši način), da sebi i porodici obezbijede kvalitetan život, bolju budućnost.

IX. KORPORATIVNO DRUŠTVENA ODGOVORNOST

Društveno odgovorno poslovanje se odnosi na cjelokupnu sferu uticaja i raspon djelovanja jednog preduzeća, kao i na odnose koje ono pri tome uspostavlja.

Društveno odgovorno poslovanje proteže se i izvan samog preduzeća – na lokalnu zajednicu i različite aktere (pored zaposlenih i akcionara), poslovne partnere, klijente/korisnike usluga, javnu upravu, lokalne NVO i sl. Ovaj aspekt društveno odgovornog poslovanja dolazi najviše do izražaja u javnosti i čini samo preduzeće prepoznatljivim.

Takođe unutar preduzeća društveno odgovorna praksa uključuje stvaranje optimalnog radnog ambijenta za zaposlene i kontinuirano ulaganje u ljudski kapital, zdravlje i sigurnost te upravljanje promjenama. Shodno tome ulaganje u edukaciju, radne uslove kao i ulaganje u dobre odnose sa zaposlenima, može doprinijeti povećanju produktivnosti institucije što je svakako dio društveno odgovornog poslovanja. U tom kontekstu, odgovarajuće mjere mogu uključivati dodatnu edukaciju zaposlenih; bolju uravnoteženost između rada, porodice i slobodnog vremena, poštene zarade i jednake uslove za napredovanje žena u preduzeću; sigurnost na poslu itd

Tako da društveno odgovorno poslovanje možemo definisati kao koncept u okviru koga se preduzeće prema svim svojim stakeholderima odnose etički i odgovorno, odnosno na društveno prihvatljiv način.

Društveno odgovorno poslovanje je koncept u kojem poslovni subjekat odlučuje i na dobrovoljnoj osnovi doprinosi boljem društvu i unaprijeđenju životne okoline

U skladu sa dosadašnjom praksom, IRF CG AD će se i u 2018. godini ponašati društveno odgovornim, pa će nastaviti sa ulaganjem, između ostalog, u sportske i kulturne događaje.

X. UPRAVLJANJE IMOVINOM

IRF raspolaže i upravlja imovinom koju čini portfelj hartija od vrijednosti (akcije, udjeli i obveznice), kao i značajan broj nepokretnosti stečenih u skladu sa zakonom. Kao što je to bio slučaj u prethodnom periodu, imovina u vlasništvu IRF-a će i tokom 2018. godine biti predmet valorizacije u skladu sa zakonom i aktima IRF-a koji regulišu ovo pitanje.

1. Portfelj hartija od vrijednosti

Portfelj Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore AD čine:

- Akcije, kao vlasničke hartije od vrijednosti, koje glase na dio kapitala akcionarskog društva i na osnovu kojih IRF CG AD ima u akcionarskom društvu pravo učešća u raspodjeli dobiti (dividende), pravo glasa na skupštinama akcionara, pravo na srazmjernan dio stečajne ili likvidacione mase.
- Udjeli u društvima sa ograničenom odgovornošću, odnosno javnom preduzeću, iz kojih proističu prava po osnovu uloga u društvu;
- Obveznice, kao dužničke hartije od vrijednosti, koje imaocu daju pravo na isplatu vrijednosti na koju glase, kao i druga prava u skladu sa odlukom o emisiji;

Akcije/udjeli/obveznice

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD u svom portfelju posjeduje akcije 26 akcionarskih društava koja su registrovana kod Centralne depozitarne agencije AD Podgorica. Određeni broj ovih društava, njih 7 (sedam) obavlja svoju poslovnu djelatnost i posluje u skladu sa zakonom, dok preostala društva ne obavljaju svoju djelatnost i nemaju svoje organe upravljanja ili su u postupku stečaja ili likvidacije.

Što se tiče vlasništva nad udjelima, IRF CG AD je osnivač Društva sa ograničenom odgovornošću "Turistički centar Durmitor" doo Žabljak (100% vlasničkog udjela), koje upravlja skijalištem »Savin Kuk« na Žabljaku. Cilj osnivanja ovog Društva je unapređenje turističke ponude u Crnoj Gori i privredni razvoj durmitorskog kraja, kroz osavremenjivanje skijališta »Savin Kuk« i sadržaja koje ono nudi, na kojim aktivnostima IRF intezivno radi, a koje će se aktivnosti provoditi i tokom 2018. godine.

Takođe, IRF CG AD posjeduje udio u kapitalu Javnog preduzeća "Regionalni vodovod Crnogorsko primorje" Budva nominalne vrijednosti 7,9 miliona eura (12,10%), kod kojeg se provode aktivnosti na transformaciji ovog preduzeća u društvo sa ograničenom odgovornošću.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD u svom portfelju posjeduje i obveznice emitovane od strane Glavnog grada Podgorice, oznake 2PG18, koje dospijevaju na naplatu u julu 2018. godine. Predmetne obveznice predstavljaju posljednju u nizu serija obveznica lokalnih uprava koje je IRF kupovao u periodu 2006 – 2010.godina. Aktivnosti IRF tokom 2018.godine biće usmjerene na naplatu ovih obveznica čija će nominalna vrijednost za naplatu po dospijeću iznositi 153.087,00 eura.

Privatizacija

Poseban segment u planiranju poslovnih aktivnosti za 2018.godinu, predstavlja privatizacija akcija i udjela u vlasništvu IRF-a. Investiciono – razvojni fond Crne Gore AD će i u 2018.godini nastaviti sa aktivnostima u vezi privatizacije preostalog kapitala iz svog portfelja, prenijetog na IRF u skladu sa Zakonom o svojinskoj i upravljačkoj transformaciji i Zakonom o privatizaciji privrede ili stečenog na drugi način shodno zakonu.

Godišnjim Planom privatizacije za 2018.godinu, kojeg na predlog Savjeta za privatizaciju i kapitalne projekte usvaja Vlada Crne Gore, biće definisani metodi privatizacije za društva koja će biti privatizovana u narednom periodu (javni tender, berzanska prodaja akcija, valorizacija turističkih lokaliteta i dr.). U izradi godišnjeg plana privatizacije i predlaganju odgovarajućeg metoda i načina privatizacije za konkretna društva aktivno učešće na usaglašavanju istog imaju državni fondovi kao vlasnici kapitala (Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD, Fond PIO CG, Zavod za zapošljavanje CG), Savjet za privatizaciju i kapitalne projekte, kao i resorna ministarstva Vlade Crne Gore. Navedene aktivnosti zavisice od Plana privatizacije za 2018.godinu koji donosi Vlada Crne Gore, kao i od samih Odluka organa Fonda. Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će predložiti društva iz svog portfelja, uostalom i kao za izradu Plana privatizacije za 2017.godinu, koja mogu biti predmet privatizacije u 2018.godini.

U skladu sa odlukama i zaključcima Savjeta za privatizaciju i kapitalne projekte i tenderskih komisija i u koordinaciji sa preostalim vlasnicima državnog kapitala, IRF će nastaviti aktivnosti u vezi prodaje akcija putem javnog tendera, za društva za koja bude planiran nastavak ovog metoda privatizacije. Takođe, berzanska prodaja akcija iz portfelja IRF-a biće realizovana preko berzanskog posrednika koji će biti izabran u skladu sa rezultatima Javnog poziva za dostavljanje ponuda za zastupanje Fonda u poslovima trgovine hartijama od vrijednosti na berzi za kalendarsku 2018.godinu.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD će zajedno sa nadležnim institucijama (Fondom PIO Crne Gore, Zavodom za zapošljavanje Crne Gore, resornim ministarstvima, Privrednim sudom Crne Gore i dr.), raditi na rješavanju pitanja daljeg statusa društava registrovanih kod CDA, u kojima IRF ima vlasništvo nad akcijama, a koja ne budu obuhvaćena Planom privatizacije za 2018.godinu.

Što se tiče kontrole rada i poslovanja društava u kojima IRF ima akcije, to će biti u planu aktivnosti i u 2018.godini. Navedene aktivnosti biće realizovane preko izabranih predstavnika Fonda u odborima direktora tih društava. Posebno ističemo da je tokom 2017.godine Fond imao aktivnu ulogu u tim društvima, gdje je svojim stručnim znanjima davao inpute u vezi rješavanja aktuelnih pitanja u pojedinačnim društvima.

Posebne aktivnosti IRF-a tokom 2018.godine, biće usmjerene na praćenje i kontrolu realizacije privatizacionih ugovora zaključenih u prethodnom periodu, a koji se prvenstveno odnosi na Ugovor o prodaji akcija »Jadran - Perast« ad Perast. Fond će preko nadležnih organa Društva i resornog Ministarstva pratiti realizaciju Ugovora o zakupu dijela imovine HTP "Ulcinjska rivijera" AD Ulcinj.

2. Nepokretnosti u vlasništvu IRF-a

U vlasništvu Fonda nalazi se određeni broj investicionih nekretnina, koje je IRF CG AD kupovao na osnovu zaključaka i preporuka Vlade Crne Gore, u cilju njihove dalje valorizacije.

Takođe, dio nekretnina u svom vlasništvu, IRF CG AD je stekao po osnovu naplate problematičnih plasmana iz založenih kolaterala - hipoteka.

Ujedno, Fond je vlasnik i nepokretnosti u Podgorici, kao i u Bijelom Polju, koje se u knjigama vode kao osnovna sredstva. Što se tiče poslovnog prostora koji se nalazi u staroj zgradi Vijesti, planirano je i u 2018.godini da isti bude predmet zakupa.

Što se tiče daljih aktivnosti u cilju valorizacije investicionih nekretnina, te stečene aktive u vlasništvu Fonda, u narednoj godini napraviće se analitički plan valorizacije po principu pristupa svakoj nekretnini pojedinačno. Shodno učešću zainteresovanih lica za kupovinu nepokretnosti shodno prethodnim javnim pozivima, utvrđeno je da se neke nepokretnosti ne mogu prodati po utvrđenoj-ponuđenoj cijeni. S tim u vezi, svaka preostala nekretnina biće predmet posebne pažnje u dijelu utvrđivanja cijene koja mora odgovarati tržišnim uslovima, a u skladu sa internim aktima Fonda.

Investiciono-razvojni fond Crne Gore AD je tokom 2016.godine dao u zakup nekretninu u Nikšiću koju je stekao putem prinudne naplate, te će se i tokom 2018.godine pratiti poštovanje ugovorenih obaveza.

Određene nepokretnosti za koje postoji preovlađujući javni interes preduzeće se aktivnosti na trajnom ustupanju, bez nadoknade, zainteresovanim državnim organima.

U toku 2018.godine, planirane su aktivnosti na okončanju postupka restitucije, koji se vodi kod Komisije za restituciju u Bijelom Polju, te eventualni nastavak postupka ustupanja preostalog zemljišta koje je Fond imao u Mojkovcu (imovina bivšeg rudnika Brskovo Mojkovac) i to Opštini Mojkovac.

Što se tiče postupka restitucije koji se vodi pred Komisijom u Baru, za zemljište koje IRF CG ima u Herceg Novom, Fond će pratiti aktivnosti u vezi upravnog spora koje se vodi pred Upravnim sudom u Podgorici, te shodno presudi u tom postupku, usmjeriti svoja dalja djelovanja.

IRF CG AD će nastaviti aktivnosti u vezi sa postupkom eksproprijacije zemljišta iz Ln 214 KO Motički Gaj I, ako se za to ispune zakonom predviđeni uslovi. Ovo sve u skladu sa realizacijom Vladine Odluke o utvrđivanju javnog interesa za eksproprijaciju nepokretnosti na području opštine Žabljak, KO Motički Gaj I od 02.10.2014.godine, broj 08/22889/4.

U smjeru izgradnje objekta za potrebe Fonda na lokaciji »Stara vatrogasna«, u toku 2017.godine praćene su aktivnosti koje se provode na izradi detaljnog urbanističkog plana »Drač Vatrogasni dom« za ovu lokaciju i ucrtavanje objekta u gabaritima koji zadovoljavaju interesa Fonda, a isto će se nastaviti i u 2018. godini. Tokom 2017.godine izabrani obrađivač plana »Winsoft« doo

Podgorica je izradio nacrt ovog planskog dokumenta i isti dostavio Sekretarijatu za planiranje i uređenje i zaštitu životne sredine Glavnog grada Podgorice i nadležnim ministarstvima na mišljenje. U narednoj 2018.godini očekuje se dalje provođenje procedure na usvajanju ovog planskog dokumenta, nakon čijeg će usvajanja Fond odlučiti o daljoj valorizaciji ove nepokretnosti.

Tokom 2018.godine radiće se na preuzimanju i procjeni poslovnog prostora u Mojkovcu, stečenog u postupku prinudne naplate potraživanja kreditnog plasmana.

Problem pitanja deložacije stečene nepokretnosti u Žabljaku će biti u planu rada i tokom 2018.godine, kao i pitanja rješavanja problema oko prenosa svojine nad zemljištem u Grahovu, koju je IRF stekao 2013.godine.

3. Prinudna naplata spornih potraživanja

U 2018.godini, IRF će nastaviti sa prinudnom naplatom spornih potraživanja kod raskinutih ugovora o kreditima. Aktivnost će biti nastavljena na u vezi ranije raskinutih ugovora o kreditu, (raskinuti u 2017.godini i ranije), kao i na eventualno raskinute ugovore o kreditu u 2018.godini.

Što se tiče aktivnosti po kreditima raskinutim u 2017.godini i ranije, pažnja će biti usmjerena na praćenje sporova koji su pokrenuti pred sudovima, javnim izvršiteljima i drugim državnim organima, te koordinacija sa predstavnicima tih organa u cilju što uspješnijeg okončanja pokrenutih sporova, u smislu konačne naplate potraživanja po osnovu raskinutih ugovora.

Po pitanju ugovora koji će se eventualno raskinuti u 2018.godini, prinudna naplata potraživanja će ići u smjeru aktiviranja svih sredstava obezbjeđenja datih po svakom kreditu pojedinačno. Kao što je rađeno i u 2017.godini i ranije, IRF će provjeravati da li dužnici i jemci po osnovu kredita imaju još imovine na svoje ime, pored inicijalno ponuđene kao obezbjeđenje kredita, te s tim u vezi sprovoditi prinudnu naplatu i nad tom imovinom, a sve u cilju realizacije kompletne naplate spornog potraživanja.

Dužnici će i tokom 2018.godine biti redovno kontaktirani da izvrše plaćanje duga po osnovu raskinutih kredita.

Takođe, sa klijentima će se pregovarati o eventualnom zaključenju sporazuma o izmirenju obaveza na rate, odnosno reprograma postojećih obaveza gdje za to postoje uslovi.

S obzirom da su za određene predmete sprovedene sve pravne aktivnosti a koje nijesu rezultirale naplatom potraživanja, niti djelimičnom, tokom 2018.godine, IRF CG AD će razmotriti dalje aktivnosti po pitanju eventualnog sticanja založenih kolaterala-hipoteka. U tom pravcu radiće se na detaljnoj analizi problematičnih plasmana, te pristupiti njihovom eventualnom sticanju, a nakon toga, i deložacije istih.

XII. SKIJALIŠTE SAVIN KUK

Skijalište Savin kuk na Žabljaku je u vlasništvu društva Turistički centar Durmitor DOO Žabljak čiji je osnivač i vlasnik 100% kapitala Investiciono razvojni fond Crne Gore AD Podgorica. Ukupni kapital Investiciono razvojnog fonda u vlasništvu Turističkog centra Durmitor iznosi 3.171.085,50 EUR, od čega nenovčani kapital čini 1.823.867,00 EUR, dok novčani kapital čini 1.347.218,50 EUR.

Infrastrukturu skijališta Savin kuk čine dvije dvosjedne žičare, tri ski lifta i dječiji ski lift koji obslužuju cca 5 km skijaških staza namijenjenih za alpsko skijanje. Skijalište posjeduje svu prateću pokretnu opremu nužnu za nesmetano funkcionisanje skijališta, a od nepokretne imovine u vlasništvu društva nalaze se dva restorana, kafe bar, skijašnica, ekonomske prostorije i garaže za radne mašine, kao i prateći objekti na trasi žičara. Svi objekti su rekonstruisani ili adaptirani u skladu sa realnim potrebama. U skladu sa poslovnom politikom Društva u toku 2017.godine izgrađen je avanturistički park u podnožju skijališta, na vještačkim stablima, namijenjen za ciljnu grupu od 4 – 16 godina. Avanturistički park se sastoji od 4 avanturističke staze od čega su tri staze dužine 100 – 130m (žuta, plava, crvena) sa brojnim avanturističko adrenalinskim sadržajima i jedna staza namijenjena za obuku polaznika. Avanturistički park je predviđen da radi u zimskim i ljetnjim uslovima.

U julu 2016.godine usvojen je Prostorni Plan Posebne Namjene za Durmitorsko područje (PPPN) kojim je na lokalitetu Savin kuk na Žabljaku planirana izgradnja skijaškog sela ukupnog kapaciteta 3800 skijaša, izgradnja hotela kategorije 4*, BRGP 16.031 m², kapaciteta 200 soba, spratnosti P+4+Pk. Izgradnja skijaškog sela podrazumijeva izgradnju 21.5 km skijaških staza, rekonstrukciju postojeće skijaške infrastrukture, izgradnju nove dodatne skijaške infrastrukture, ugradnju sistema za vještačko osnježavanje ski staza, kao i izgradnju neophodnih pratećih sadržaja.

Shodno PPPN za Durmitorsko područje, a od sredstava opredijeljenih u skladu sa Kapitalnim Budžetom za 2016. i 2017.godinu, u toku 2018.godine očekuje se realizacija sledećih investicija:

- Sistem bob na šinama, investicija cca 800.000 EUR, investicija kroz Kapitalni Budžet;
- Izgradnja 1.5 km novih skijaških staza (dvije staze), investicija 160.000 EUR kroz Kapitalni Budžet; ski lift koji će obsluživati te staze je obaveza TC Durmitor, gdje ćemo postojeći ski lift demontirati sa postojeće lokacije i montirati na novu lokaciju da obslužuje dvije nove staze, investicija cca 10.000 EUR;
- Izrada projektne dokumentacije za izgradnju cca 21 km skijaških staza, investicija 150.000 EUR kroz Kapitalni Budžet;
- Izgradnja prilaznog puta dužine 1.5km i parkinga za 300 vozila u podnožju skijališta, investicija 450.000 EUR kroz Kapitalni Budžet;

Dalje, u toku je priprema Kapitalnog Budžeta za 2018.godinu. S tim u vezi, od strane Ministra održivog razvoja i turizma formiran je radni tim koji su predstavljali predstavnici TC Durmitor, predstavnici Direkcije javnih radova CG i Ministarstva održivog razvoja i turizma. Radni tim je u

toku 2017.godine izradio investicioni elaborat za unapređenje i razvoj Turističkog centra Durmitor, na koji bi se nadovezivali projekti za sledeće četiri godine. Od najznačajnijih projekata koje smo predložili da se realizuju u pomenutom periodu izdvajamo:

- nabavku i ugradnju četiri isklopive šestosjedne žičare;
- izgradnju cca 21 km skijaških staza;
- nabavku i ugradnju sistema za vještačko osnježavanje;
- nabavku nužne mehanizacije;

Od ovih predloženih projekata do kraja budžetske 2017.godine predviđeno je raspisivanje javnog poziva za javnu nabavku radova koja se sastoji od nabavke i izgradnje šestosjedne žičare i izgradnje 4 km skijaških staza, vrijednosti cca 9.000.000EUR . U toku 2018.godine planirano je raspisivanje javnog poziva za javnu nabavku instalacija za vještačko osnježavanje. Ukupna investicija kroz predloženi Kapitalni Budžet za 2018.godinu sa finansiranjem za period od četiri godine 2017-2021, sa projektima iz 2016. i 2017.godine koji još uvijek nisu realizovani, a u toku su, bi iznosila 47.640,000 EUR.

Dalje, u toku budžetske 2018.godine, planira se unapređenje i razvoj skijališta Savin kuk u skladu sa PPPN za Durmitorsko područje, na način što će se realizovati predočeni projekti planirani Kapitalnim Budžetom za 2016. i 2017.godinu, kao i projekti koji budu usvojeni Kapitalnim Budžetom za 2018.godinu, a sve u cilju valjane valorizacije i razvoja skijališta Savin kuk.

Konačno, u novembru 2017.godine Vlada Crne Gore je donijela odluku o osnivanju privrednog društva Skijališta Crne Gore DOO Mojkovac. Privredno društvo je predviđeno da upravlja skijalištima Kolašin 1600, Cmiljača, Žarski, Torine, Jelovica, planinski centar Komovi i Eco Adventure park Komovi. Dalje, predviđeno je da se u roku od šest mjeseci od osnivanja privrednog društva pregovara sa svim aktivnim skijalištima u Crnoj Gori oko modela restrukturiranja tog društva i spajanja svih aktivnih skijališta sa privrednim društvom skijališta Crne Gore, a sve u cilju valjane valorizacije Prostornih Planova Posebne namjene za region sjevera Crne Gore na potezu Bjelasice i Komova, Durmitora i Hajle.

ZAKLJUČAK

Doprinos razvoju crnogorske privrede kroz povećanje zaposlenosti, podsticaj ravnomjernog regionalnog razvoja i povećanju životnog standarda su ciljevi kojima je Investiciono razvojni fond Crne Gore posvećen. Preko 157 mil EUR odobrenih sredstava tokom 2017.godine je podatak koji ukazuje na visoki nivo investicione aktivnosti i potencijal za nadogradnju kroz nove preduzetničke ideje.

U 2018.godini IRF će nastaviti da bude generator privrednog rasta i razvoja ulaganjem u prioritetne sektore: turizam i ugostiteljstvo, poljoprivredu i proizvodnju hrane, proizvodnju, usluge, drvoprerađiva, infrastrukturni projekti i projekti iz oblasti zaštite životne sredine, energetike i energetske efikasnosti.

Investiciona aktivnost će se bazirati na postojećim i novim kreditnim instrumentima sa naglaskom na socijalno preduzetništvo i promovisanje garantnih šema i mikrokreditiranja.

S tim u vezi kontinuirano će se preko nadležnih ministarstava sagledati mogućnosti obezbjeđenja sredstva za podršku programa stručnog usavršavanja preduzetnika, subvencionisanje kamata, osiguranje izvoza i izdavanje garnacija za izvoz. Na taj način sinergijom sredstava Vlade i IRF postići će se značajno veći rezultati.

U cilju obezbjeđivanja sredstava IRF će na međunarodnom tržištu obezbijediti povoljna finansijska sredstva kojima će se pružati podrška različitim ciljnim grupama. Tokom 2017.godine su dogovoreni aranžmani za sledeću godinu sa Evropskom investicionom bankom, Razvojonom bankom savjeta Evrope, kao i sa drugim međunarodnim finansijskim institucijama.

Realizacija navedenih ciljeva i zadataka će se ostvariti kroz pojedinačne Programe podrške koji će se definisati za 2018.godinu.
